

demokrati*n*nyckeln

Lärarens guide
till demokratifostran

aissten

at

demokratiNyckeln

demokratiNyckeln

Lärarens guide till demokratifostran

Text: Susanne Maude

Översättning: Malena Torvalds-Westerlund

Foto och ombrytning: Marja Saleva

Redaktion:

Kimmo Aaltonen (UKM), Sandra Berqvist (UKM), Kristina Kaihari-Salminen (UBS), Kirsi Ruhanen (FLHS rf), Reija Salovaara (Finlands Ungdomssamarbete Allians rf), Jenni Similä (NUVA ry), Saira Tykkyläinen (JM), Kirsi Uusitalo (Finlands Ungdomssamarbete Allians rf) och Niklas Wilhelmsson (JM).

Metoder:

Kapitel 5 är skrivet av Merja-Maaria Oinas vid koordinationscenter av ungdomsinformations- och rådgivningstjänster. Kapitlen 4, 6, 7 och 8 bygger på de metoder för demokratifostran i årskurserna 7–9 som Kati Mäkeläinen och Antti Korhonen redigerat för justitieministeriets enhet för demokrati- och språkfrågor.

Tack:

Aki Asola (riksdagen), Heidi Möller-Virtanen (Cygnaeus-lukio), Juuso Peura (Statens filmgranskningsbyrå), Petteri Piirainen (Suomen Verkkodemokratiaseura ry), Heikki Pukki (Kommunförbundet). Marjut Kleemola, Eija Koskela, Hanna Lehtilä-Lehto, Pirkko Tiuraniemi och alla gymnasieelever som deltog i fotograferingarna (Turun Normaalikoulu/Åbo universitet). Otto-Ville Väätäinen (Konstakademin vid Åbo Yrkehögskola).

Utgivare: Finlands ungdomssamarbete Allians rf, 2011

Tryckeri: Newprint Oy

ISBN: 978-951-9094-93-9

TILL LÄSAREN

INNEHÅLLSFÖRTEKNING

Inledning	4
1 Jag	5
2 Konsumtion	10
3 Skolan	13
4 Kommunen	17
5 Initiativkanalen.fi	23
6 Partiet	27
7 Medborgarsamhället	34
8 Politikerkuggning	38
9 Medierna	44
10 Kultur	48
Bilaga 1 Europeiska unionen och världen	50
Bilaga 2 Kommunens budget (utgifter)	51
Bilaga 3 Åsiktsbingo	53
Bilaga 4 Råd till politiker som ska skuggas	54
Källor	55

Finländska ungdomars kunskaper om samhället är i toppklass, men det brister i deras lust att påverka och delta. Politiken intresserar dem tillräckligt inte. Samma unga människor är ändå intresserade av samhällsfrågor. De vill ha mera diskussion, färg och kontraster.

DemokratiNyckeln uppmuntrar till diskussion och utforskande, till att bekanta sig med demokrati genom reflexion och handling. Guiden riktar sig till lärare som undervisar elever i den grundläggande utbildningens årskurs nio och i andra stadiets skolor, särskilt lärare i samhällsämnena. Den erbjuder färdiga lektioner - nycklar till demokrati.

Guiden är indelad i tio kapitel, och av dem är det första viktigast. Här får de unga frågan: vad irriterar dig och vad vill du ändra på. I kapitlet får eleverna bekanta sig med redskap för påverkan och de ombeds utarbeta en påverkansplan. Samtidigt inleds ett påverkansprojekt där ungdomarna tränar och skaffar sig erfarenhet.

Kapitel två behandlar konsumtion, påverkan i det dagliga livet. Kapitel två och tre synar demokrati och inflytande i skolan och kommunen. I femte kapitlet bekantar man sig med webbplatsen Initiativkanalen.fi. Kapitel sex granskar partierna. I kapitel sju bekantar man sig med medborgarsamhället och i kapitel åtta är politiken i fokus. I nionde kapitlet synas medierna och i det tionde samhällsfrågor i kultur

och konst. I slutet finns en samling länkar med anknytning till EU och global fostran.

Varje kapitel börjar med ett sammandrag. Där framgår temat, kunskaps- och färdighetsmålen, behövliga hjälpmedel och hur många lektioner som kan behövas för behandlingen av temat.

Lektionerna inleds med diskussion. På den följer handlingsavsnitt där eleverna behandlar frågor i smågrupper eller parvis, ordnar sammankomster, debatterar och främjar sina mål. Lektionen avslutas med en genomgång.

I lektionerna ingår också fakta och tips. I faktadelarna presenteras forskningsresultat, tipsen föreslår alternativa sätt att behandla ämnet.

Kapiteln kompletterar varandra och bildar en helhet. Guiden kan också användas i anpassad form, så att man väljer bitar ur kapitlen. Den fungerar bra som material vid valbara kurser och för skolornas parlamentsklubbar.

Att påverka tar tid, och det gäller särskilt demokratiskt beslutsfattande. Det är en bra motvikt till den värld där allt ska gå snabbare och snabbare. Allt kan man inte få här och nu och genast. Ibland är det bra att vänja sig vid en långsammare takt. Annars får man hitta på knep som får gamla metoder att fungera snabbare.

Demokrati kräver träning. Erfarenhet ger vilja att påverka och tro på inflytande. Vi vill locka Dig med och samla nycklar till demokrati.

Förbundet för lärarna i historia och samhällslära FLHS rf
Justitieministeriet
Utbildningsstyrelsen
Undervisnings- och kulturministeriet
Finlands Ungdomsfullmäktiges förbund – Nuva rf
Finlands ungdomssamarbete – Allians rf

1

JAG

Tema: Medel och redskap för inflytande.

Kunskaper: Redskap, objekt och tidpunkter för påverkan.

Färdigheter: Att göra en målinriktad plan, välja medel för påverkan och lokalisera målgruppen.

Hjälpmiddel: Bladderblocksblad, tejp, klisterlappar, en dator med Internetanslutning eller Påverkarens linjekarta.

Tid: Två lektioner. Påverkansplanen följs under en termin eller ett läsår.

5 Inflytande utgår från individen själv: vad hon vill, vad hon vet eller kan, i vilken mån hon litar på sin förmåga och tror att man lyssnar på henne. Det viktigaste motivet för handling och inflytande är vilja, eller ett behov som föder vilja.

Kapitel ett är en bra introduktion till kursen i samhällslära. Man funderar på vad unga människor vill påverka och förändra. Var beslutar man och vem fattar besluten? Hur och i vilket skede kan man påverka? Vad kan en ung människa göra själv?

Första kapitlet är det viktigaste i guiden. Det är den grund som de andra kapitlen bygger på. Där startar också det påverkansprojekt som ska pågå hela terminen eller läsåret. I det projektet är det de unga som planerar, förverkligar och påverkar. Viktigast är den praktiska erfarenhet som ungdomarna får. Jag tänkte, gjorde och påverkade.

LEKTION

Under den här lektionen funderar eleven på vad det är hon vill ändra på eller påverka.

I smågrupper eller alla tillsammans väljer eleverna ett konkret mål för påverkan, utarbetar en påverkansplan med sikte på att förverkliga målet och följer under terminen hur planen avancerar.

MEDEL FINNS, FINNS DET VILJA

Klassen funderar tillsammans på vad informationen i faktarutan säger om ungdomar. Håller du med om det som står där? Vad skulle du vara färdig att göra om den här saken var viktig för dig?

Hurdana erfarenheter har du själv av att påverka?

TÄNK SJÄLV

Läraren sätter upp bladderblocksblad på väggarna i klassen och ger dem följande rubriker: jag, familjen, klassen, skolan, fritidssysselsättningar, kommun (hemkommunens namn), Finland och EU.

Eleverna ges fem minuter att fundera på följande frågor: Vad vill du påverka? Vad vill du förändra? Till exempel den vegetariska skolmatsdagen, ishallens skridskotider för allmänheten eller studiestödets storlek? Idéerna skrivs ner på klisterlappar som fästs på bladderblocksbladen när tiden gått ut. Till slut läser läraren upp det som står på lapparna.

Läraren delar in klassen i smågrupper på fyra personer, och använder då en slumpmässigt vald faktor som kriterium, till exempel färgen på elevernas tröjor. Eleverna diskuterar förslagen i grupper och väljer det som intresserar dem mest. De hämtar den lapp de valt från väggen till sin grupp.

Smågruppernas val behandlas av hela klassen.

FAKTA

Finländska ungdomars kunskaper om samhället är i toppklass internationellt, men ändå är de anmärkningsvärt lite intresserade av samhällsfrågor.

Av de unga är 27 procent intresserade av något parti, det är bara i Korea som intresset för partier är mindre än så. (International Civic and Citizenship Education Study 2010) Enligt Ungdomsbarometern (2010) har andelen "mycket intresserade" av politik hållit sig vid knappt 10 procent, men samtidigt har andelen "inte alls intresserade" av politik fördubblats från 9 procent till 21 procent under de senaste sju åren.

År 2008 utredde Ungdomsbarometern 15–29-åringars beredskap att använda olika metoder för påverkan.

"Om ett ärende är viktigt för dig, skulle du

Vad kan ungdomarna göra åt saken? Vilka möjligheter har individen att påverka? Och gruppen då? Hur lätt eller svårt är det att påverka, hur snabb eller utdragen är processen? Var avgörs de här frågorna?

Klassen kan också stanna för att välja en enda förändringsönskan, klassens gemensamma mål.

ÄRENDET BLIR ETT MÅL

Smågrupperna utnämner det valda ärendet till sitt mål. För idékläckningen kan grupperna använda ett papper som går runt, fri brainstorming (alla tänkbara tankar och idéer skrivs ner på ett gemensamt papper) eller så går en klocka runt i gruppen och var och en ges jämnt en minut att säga sitt om saken.

Målet formuleras så konkret som möjligt

PÅVERKANSPLAN

Då målet är utstakat utarbetar smågruppen en påverkansplan. Arbetet med planen kan främjas

vara redo att göra följande saker?"

Ja, säkert (%):

- Underteckna en appell eller adress 61%
- Delta i en strejk på arbetsplatsen eller i skolan 47%
- Skriva insändare 34%
- Delta i en betalnings- eller köpbojkott 30%
- Delta i en offentlig demonstration ifall saken är viktig 22%
- Ta kontakt med en politiker 21%
- Själv samla in namn till en appell 20%
- Ansluta dig till eller vara medlem av ett politiskt parti 15%
- Göra valarbete för min kandidat 12%
- Delta i en demonstration i anslutning till något internationellt möte 9%
- Ställa upp som kandidat i ett val 7%
- Delta i en husockupation 4%

REDSKAP

INITIATIV Ett initiativ formuleras skriftligt och är ett förslag om någonting nytt som borde förverkligas. Initiativet skickas dit där ärendet bereds eller mötet förbereds. Kommunallagen garanterar alla kommuninvånare rätt att lämna in initiativ gällande kommunens verksamhet. Ungdomar kan lämna in initiativ på webben <http://www.initiativkanalen.fi>.

FÖRSLAG Vid möten presenteras resolutionsförslag (ärendet som behandlas antingen godkänns eller avvisas). Förslag kan göras av personer som har förslagsrätt. En person som endast har yttrande- och närvarorätt vid ett möte kan inte göra förslag. Han kan ändå yttra sig för ett förslag som han understöder. Skriftliga förslag kan också i förväg lämnas till en representant med förslagsrätt, som sedan framför förslaget vid mötet.

MASSAKTIONER Effektfulla offentliga evenemang som demonstrationer och utmarscher är sätt att ge sitt ärende publicitet och allmän synlighet.

MEDIERNA Med medierna avses alla de informationskanaler eller all information som förmedlar en enskild människas eller en viss grupps budskap till en annan grupp eller till den stora allmänheten. Medier är såväl pressen och webbmedierna som televisionen och radion. Man kan använda medierna för att föra fram sitt ärende och för opinionsbildning. Till pressen kan man till exempel skicka insändare, ställningstaganden (som presenterar en grupps åsikt), tillkännagivanden eller färdiga artiklar. I webbmedierna kan man främja sin sak exempelvis genom att erbjuda material till webbtidningar, skriva blogg eller på annat sätt föra fram ärendet i de sociala medierna.

PÅVERKA VID VAL OCH RÖSTA Rösta på en kandidat som verkar för din sak, delta i din kandidats valkampanj eller ställ själv upp som kandidat.

PÅVERKA PÅ WEBBEN På webben kan man påverka genom att underteckna en elektronisk appell, lägga fram ett initiativ (<http://www.initiativkanalen.fi>) eller framföra sin åsikt om lagpropositioner och om beredningen av statliga projekt (<http://www.dinasikt.fi>). På ministeriernas och kommunernas hemsidor finns elektroniska respons-, fråge- och initiativkanaler. Också de sociala medierna, till exempel Facebook och IRC-Galleriet, är redskap för webbpåverkan. Inom de sociala medierna kan man hitta likasinnade som är intresserade av att verka för ett gemensamt mål eller delta i en samfällid aktion. På webben har man bland annat organiserat sms-demonstrationer.

FRAMSTÄLLAN En framställan är en till beslutsfattarna riktad vädjan för en speciell sak. Man samlar in namn och försöker få med så många människor som möjligt. Framställningar kan undertecknas på adressen <http://www.adressit.com>. Alla medborgare i Europeiska unionen har rätt att på egen hand eller tillsammans med andra rikta en framställan till Europaparlamentet. En framställan kan göras på webben, på adressen: <http://www.europarl.europa.eu> -> svenska -> Parlamentet -> Parlamentet och du -> Framställningar.

KONTAKT, DISKUSSION OCH FÖRHANDLING Beslut fattas av människor, inte av institutioner. För att lyckas med sin påtryckning krävs nästan alltid att man träffar de beslutsfattare och personer som deltar i behandlingen av ärendet och "vinner dem över" på sin sida. Kom ihåg följande när du förbereder dig för ett möte: boka mötet i god tid, kom i tid, ta med dig en skriven framställning av ärendet, argumentera för det du vill uppnå, skapa och upprätthåll en positiv anda.

genom diskussion om hurdana redskap och kanaler som ska användas vid opinionsbildningen och i vilket skede man börjar påverka ärenden.

Följande punkter beaktas vid utarbetandet av planen:

- Vilket är målet för planen?
- I vilken större referensram eller helhet ingår målet?
- Vad är läget nu?
- Vem beslutar om saken?
- Vilken är tidtabellen för besluten i ärendet?
- I vilket skede lönar det sig att påverka i ärendet?

- Vilka medel använder man?
- Vad finns det för eventuella samarbetspartners (föräldrar, lärarkåren, organisationer osv.)?
- Hör du själv till en organisation som kan bidra till att målet nås?
- Hur bedömer man hur man lyckats?
Tumregel: I det förberedande skedet påverkar man personer eller aktörer som bereder ärendet, i beslutsskedet dem som fattar besluten. Det är lättast att påverka ärenden i det förberedande skedet.

Smågruppen kan rita sin plan i visuell form,

som en rutt. Gruppen gör en tidtabell för rутten och skriver in konkreta mål och åtgärder, steg mot det mål man eftersträvar.

Samtidigt kommer man inom gruppen överens om ansvar och tidtabell gällande åtgärder och mål.

GENOMGÅNG

Smågrupperna presenterar sina verksamhetsplaner för de andra. Planerna fästs på klassrumsväggen, och sedan följer man med hur de genomförs genom att stryka över mål som förverkligats och åtgärder som vidtagits.

Efter presentationerna funderar klassen på vilka förväntningar studerande har i fråga om inflytande. Var det nånting som överraskade i planeringsskedet? Vad kändes besvärligt? Var det lätt att formulera ett mål eller komma på något som du vill jobba för?

■ Tips

Med hjälp av påverkarens linjekarta kan man bekanta sig med olika påtryckningsmedel och -objekt. Linjekartan finns på adressen <http://reittikartta.valtikka.fi>, och våren 2011 ska den skickas ut till de högre årskurser som broschyr. Det är meningen att broschyrerna ska delas ut till eleverna i årskurs nio.

Linjekartan kan också beställas som affisch från adressen <mailto:toimitus@valtikka.fi>.

■ Undvik låsning

Uppställandet av mål kräver aktiv medverkan av läraren. Ett alltför stort mål delas upp i mindre mål, och gruppen tar en av delarna till behandling. Genast i början ska man också reda ut vem som har befogenhet att fatta beslut i ärendet och i vilket skede man kan påverka det.

KONSUMTION

Tema: Hållbar konsumtion, inflytande via vardagsvalen.

Kunskaper: Effekterna av de egna konsumtionsvanorna .

Färdigheter: Syna egna konsumtionsvanor, planera och genomföra en kampanj eller ett möte/evenemang, bilda en åsikt och argumentera.

Redskap: För de uppgifter som mäter graden av hur ekologiskt något är behövs en dator med Internetanslutning.

Tid: En lektion, en tidigare given hemuppgift. En separat tillställning eller en utmaningskampanj.

Konsumtion är vardag. Konsumtion är politik. Konsumtion är maktbruk. Eller spelar det någon roll hur man använder sina euron?

Ja, det gör det. En banan är så mycket mer än en banan.

Konsumtionen erbjuder intressanta debattämnen.

VAD KONSUMERAR DU?

Klassen diskuterar tillsammans följande frågor: Till vad använder du dina pengar? Vilka omständigheter inverkar mest på dina köpbeslut (marknadsföring, märke, pris, ursprung, hur etisk eller ekologisk varan är, estetik, vännernas val, föräldrarnas åsikter, strävan efter individualitet)? Vad tycker du att är en lämplig veckosumma för egna utgifter?

De personliga konsumtionsvanorna följs upp i form av en hemuppgift.

Eleverna får hemuppgiften i förväg, till exempel en eller två veckor innan den behandlas i skolan.

LEKTION

Under lektionen undersöker vi konsumtion som vardagspåverkan och funderar på de val som leder till konsumtionsbeslut och på effekterna av dem. Vi begrundar också hurdana påverkningsmöjligheter den enskilda konsumenten har.

Klassen eller gruppen kommer med idéer till en utmaningskampanj eller ordnar en bytesmarknad för hela skolan, där saker byter ägare utan kostnader.

MER INFORMATION

- Kommunförbundet (2009): Vallakas – medborgarens guide till påverkan. <http://www.kunnat.net> -> *Palvelualueet* -> *Osallistu ja vaikuta* -> *Vallakas*.
- Finlands Gymnasistförbund (2007): *Edunvalvonnan opas*. (en handledning i intressebevakning, på finska) <http://www.lukio.fi> -> *Oppilaskunta* -> *Edunvalvontaopas*.
- Linjekarta för påverkaren. <http://reittikartta.valtikka.fi>.
- Vaikuttamistaidot.fi är en webbguide för ungdomar och deras lärare om medier, demokrati och lobbying. <http://www.vaikuttamistaidot.fi>.
- Valtikka.fi. Den här webbplatsen ger unga människor och dem som arbetar med ungdomar information om de ungas rättigheter och möjligheter att påverka. <http://www.valtikka.fi>.

BEGREPP

HÅLLBAR KONSUMTION

- Förbrukar små mängder råvaror och energi.
- Bygger på förnybara energikällor.
- Orsakar så lite utsläpp som möjligt.
- Ger inte upphov till mycket avfall och kan återanvändas.
- Är trygg både för producenter, konsumenter och miljö.
- Tar hänsyn till uländernas och kommande generationers behov.

(Konsumentverket 2010)

DET EKOLOGISKA FOTAVTRYCKET är ett mått på hur mycket åkrar, skog, grön- och vattenområden som behövs för att producera den föda, de material och den energi en enskild människa konsumerar. Fotavtrycket anger också hur mycket landyta som behövs för att producera förnybara naturresurser, placera ut konstruktioner gjorda av människor och behandla det avfall som konsumtionen ger upphov till. Det ekologiska fotavtrycket uttrycks i form av en yta med enheten hektar.

KOLDIOXIDAVTRYCKET anger hur många kilogram klimatförändrande växthusgasutsläpp någon produkt, verksamhet eller tjänst ger upphov till. Konsumentens koldioxidavtryck kan indelas i direkta och indirekta utsläpp. Direkta utsläpp sker till följd av konsumentens egen verksamhet, till exempel ostförtäring. Att resa kollektivt ger upphov till indirekta utsläpp som delas mellan passagerarna i enligt antalet personkilometer. Till indirekta utsläpp hör också sådana som uppstår i anslutning till produktion, försäljning och eventuell kassering av nyttigheter och tjänster, och även i samband med evenemang av olika slag.

Hemuppgift

Följ med din konsumtion och för bok över vad du använder dina pengar till och hur du gör det:

- Produkt eller tjänst?
- Vilka var dina kriterier när du valde produkten eller tjänsten?
- Var är produkten tillverkad?
- Hurdan tror du att den osynliga förbrukning är som anknyter till denna produkt (till exempel vatten, energi, olika råvaror)?
- Hur länge håller produkten?
- Vad händer med produkten när du inte längre använder den?
- Hade du kunnat göra ett annat eller bättre val?

Klassen indelas i smågrupper. Eleverna jäm-

för sina konsumtionsvanor i smågrupperna och funderar på vilka effekter konsumtionen har. En sysselsättande effekt? En råvarueffekt? En avfallseffekt? Smågruppen begrundar hurdana följer de val som bestäms av livsstilen har, å ena sidan för individen, å andra sidan för kollektivet. Hur mycket makt har en enskild konsument?

KALKYLATORERNA GER BESKED

Finländarnas konsumtion av naturresurser varierar årligen mellan under 10 000 kilogram till över 160 000 kilogram. Variationen beror på livsföringen.

Eleverna bekantar sig med kalkylatorer som räknar ut hur ekologisk konsumtionen är. Smågrupperna funderar på: Vilka saker betonar

MER INFORMATION

- Kuinoma utlåningsservice. <http://www.kuinoma.fi>.
- Konsumentverkets Eko-köparens guide (på finska). <http://www.kuluttajavirasto.fi/eko-ostaja>.
- Konsumentverkets undervisningsmaterial för konsumentfostran. <http://www.kuluttajavirasto.fi> -> *Opettajalle* -> *Oppimisaineistot*.
- Marttaliittos råd för etisk konsumtion (på finska). <http://www.martat.fi/> -> *Neuvot arkeen* -> *Eettinen kuluttaminen*.
- Rättvis handel. <http://www.reilukauppa.fi>.
- Finlands Konsumentförbunds råd om etisk konsumtion (på finska). <http://www.eettinenvalinta.fi>.
- Finlands Konsumentförbunds undervisningsmaterial (på finska). <http://www.kuluttajaliitto.fi/> -> *Opetuksen avuksi*.
- Mun rahat, mun elämä. Finlands Gymnasistförbund, Skriften innehåller grundläggande information (på finska) om hur man hanterar sin ekonomi. <http://www.lukio.fi/munrahat>.
- WWF:s ekotips (på finska). <http://wwf.fi/> -> *Ympäristö* -> *Ekovinkit*.

kalkylatorerna? Hur tillförlitliga är de? Vad är det som ger största delen av ditt fotavtryck? Hur förhåller sig ditt fotavtryck till medeltalet och hur skulle det kunna göras mindre?

Man kan mäta sitt ekologiska fotavtryck på adressen <http://www.footprintnetwork.org> -> *personal footprint*. Koldioxidavtrycket kan mätas på adressen <http://ilmastodieetti.fi/Ilmastolas-kuri.html> eller <http://hiilijalanjalki.hs.fi>.

UTMANING OCH BYTESTORGI

Klassen planerar en tävling eller kampanj och utmanar klasskamraterna, parallellklassen, lärarna, hela skolan eller sina föräldrar att delta i ett fotavtryckstalko. Klassen bestämmer målgruppen, tidtabellen, målet (till exempel det bästa förslaget för att förminska skolans fotavtryck) och om det ska delas ut ett pris. Inom klassen kommer man överens om ansvarsfördelningen under arrangemangen och verkställer planen. Kampanjen kan planeras och genomföras av hela klassen eller av smågrupper inom den.

Klassen ordnar en bytesmarknad. Dit kan

man föra sådana hela och fungerande saker som man inte längre behöver eller använder. Idén är att sakerna byter ägare utan pengar. Bytesmarknaden kan vara öppen endast för klassen eller för hela skolan. Saker och produkter som blir kvar efter att marknaden är slut förs exempelvis till en återvinningscentral.

NATURENLIGT – JA ELLER NEJ

Klassen debatterar naturenlig mat. Läraren fördelar rollerna bland eleverna, antingen utgående från intresse eller genom att dra lott. Eleverna ges tid att förbereda sig och fundera ut olika slags motiveringar för sina påståenden.

FAKTA

Den ekologiska skuldens dag är den dag på året då mänskligheten har förbrukat hela jordens biologiska produktion under ifrågavarande år. Resten av året lever mänskligheten på skuld. År 1995 inföll den ekologiska skuldens dag den 21 november, år 2005 den 2 oktober, år 2008 den 23 september och år 2009 den 25 september.

3

SKOLAN

Tema: Elevernas möjligheter att påverka i skolan.

Kunskaper: Elevkårens roll och verksamhetsmöjligheter .

Färdigheter: Att presentera och motivera sitt förslag, förhandlingsförmåga, grupparbete.

Redskap: Skrivpapper.

Tid: En lektion. Påverkansprojektet följs upp under en kurs eller en termin.

erna? Vet du hur man kan påverka förhållandena i din skola? Hur väl tycker du att elevkårens styrelse fungerar?

EN ÄNNU BÄTTRE SKOLA

Läraren delar in klassen i smågrupper. Grupperna kommer med idéer till konkreta åtgärder för att förbättra trivselsen och förfaringssätten i skolan. De funderar också på vad de själva kunde göra och hur man kan påverka.

Smågrupperna gör en fyrfältsanalys (SWOT) av skolans verksamhetsmiljö. I fyrfältets rutor skriver de in 1) skolans nuvarande styrkor (sådant som är bra eller mycket bra?), 2) svagheter (sådant som behöver förbättras?), 3) framtida möjligheter (hurdan kunde din skola vara?) och 4) hot (vad kan inverka negativt på framtiden?).

Med fyrfältet som redskap hittar smågruppen på konkreta förslag för att utveckla skolan. Gruppen kan exempelvis använda ett cirkulerande papper, där alla deltagare har några minuter på sig att skriva ner sina idéer innan pappret går vidare. Följande person kommenterar och bearbetar den föregående idélista.

Smågruppen behandlar idéerna. Vad är ni färdiga att göra för att genomföra dem? Kräver ett genomförande att också andra är med? Vem bestämmer om förverkligandet av idéerna? Hur mycket resurser behövs det?

Genom diskussion och röstning väljer gruppen den bästa idén och presenterar den för hela klassen.

Genom röstning väljer klassen den viktigaste idén eller förslaget. Man går tillsammans igenom det förslag som fick flest röster. Klassen undersöker också om förändringen kan göras av eleverna själva eller om det krävs ett beslut av någon annan aktör. Är det elevkårsstyrelsen, rektorn, undervisningsnämnden, kommunfullmäktige eller riksdagen som har beslutanderätt i frågan?

FAKTA

Både gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning stipulerar att det i varje läroanstalt ska finnas en elevkår bestående av studerande. Till elevkårens uppgifter hör främjande av skolarbetet och samverkan mellan de studerande. Eleverna ska ha möjlighet att delta i utvecklandet av utbildningen och i fattandet av sådana beslut som väsentligt inverkar på studierna och på de studerandes ställning i övrigt. Enligt Utbildningsstyrelsen (2006, 2007) har över 90 procent av gymnasierna en aktiv elevkår. I omkring två tredjedelar av yrkesläroanstalterna verkar elevkårer. Enligt utredningar har också nästan alla den grundläggande utbildningens högre årskurser en elevkår. Enligt enkäten Hälsa i skolan (2010) upplever en tredjedel av eleverna i årskurs 8 och 9 problem i skolans arbetsatmosfär. Lika många anser att man inte lyssnar på dem. Nästan hälften meddelar att de inte vet hur de kan påverka i sin skola.

Frågor om befogenhet – det vill säga vem som beslutar om vad – behandlas till exempel i Finlands Gymnasistförbunds intressebevakningsguide (på finska) <http://www.lukio.fi> -> *Oppilaskunta -> Edunvalvontaopas*.

För att förverkliga sin idé utarbetar klassen tillsammans eller i smågrupper en verksamhets- eller påverkansplan, och bestämmer vilka åtgärder och hjälpmedel som behövs för att genomföra eller främja saken. Tips finns i den första temaavdelningen, punkten Påverkansplan (sidan 6). Samtidigt fördelas ansvaret bland eleverna. Klassen följer upp hur idén eller förslaget utvecklas.

Tips

Förslaget kan avgränsas att höra till elevkårsstyrelsens verksamhetsområde, det vill säga elevsamarbetet, främjandet av skolarbetet eller intressebevakningen. Avgränsningen gör det

Initiativförmåga, delaktighet och inflytande kräver träning. De är färdigheter som utvecklas i takt med att erfarenheten ökar. Skolan är en del av de ungas vardag. När skolan är som bäst är den en sporrande, lyssnande och inspirerande gemenskap, där man tränar sig i att uttrycka sin åsikt, argumentera och sköta gemensamma angelägenheter.

I guidens tredje kapitel funderar eleverna på hur de kan utveckla sin skola. Behandlingen av detta tema passar bäst i början av kursen i samhällslära. Kapitlet fungerar som en inledning till klassens gemensamma påverkansprojekt som är inriktat på den egna skolan. Under en kurs eller en termin följer man med hur projektet avancerar.

Ifall påverkansprojektet eller -projekten i den första temahelheten, Jag, rörde skolan kan man i det här avsnittet gå noggrannare igenom de planerna.

LEKTION

Eleverna funderar på hur deras skola fungerar, hur man kunde utveckla skolans verksamhetsmiljö och -kultur, hur eleverna kan påverka och vad de själva kan göra.

VAD FUNGERAR BRA?

Klassen diskuterar: Vad gillar du i skolan? Vad tycker du att fungerar speciellt bra där? Med ett föremål som går runt kan läraren hjälpa att få igång diskussionen. Den elev som får föremålet i sin hand säger åtminstone en sak som är bra med skolan och ger det sedan vidare till den som sitter bredvid eller framför.

Eleverna diskuterar parvis resultaten av enkäten Hälsa i skolan. Vad anser du om siffrorna? Är andan god i din skola? Lyssnar man på elev-

lättare att utarbeta en påverkansplan.

När en klass eller grupp har valt ett förslag och utarbetat verkställighetsplanen, för representanter för klassen förslaget i form av ett initiativ till elevkårsstyrelsen, och delger sedan klassen styrelsens åsikt eller beslut. Därefter kan klassen bearbeta sitt initiativ så att det motsvarar styrelsens syn på saken, samarbeta med elevkårsstyrelsen eller till exempel presentera sitt initiativ för rektorn eller för beslutsfattare, via webbsidan Initiativkanalen.fi.

GENOMGÅNG

Klassen följer med hur deras förslag avancerar. Eleverna ger alla medverkande respons om hur

man lyssnar på eleverna i skolan och om hur skolans verksamhetskultur kan utvecklas.

■ Tips

Ärenden som behandlas av elevkårsstyrelsen kan diskuteras av hela skolan.

Ärendet, till exempel skolans ordningsregler, tas först upp i elevkårsstyrelsen, varefter styrelsemedlemmarna tar upp det till behandling i klasserna.

Styrelsen omarbetar reglerna utgående från klassernas förslag, och de slutliga reglerna ska därefter godkännas av alla klasser. På så sätt får man alla elever med i behandlingen av skolans gemensamma angelägenheter.

MER INFORMATION

- Demokrati i skolan. <http://www.skoldemokrati.fi>.
- Klubbcentralen (2009): Vaikuttavasti mukana (på finska). <http://www.kerhokeskus.fi> -> *Opettajat ja ohjaajat -> Materiaalit -> Vaikuttavasti mukana.*
- Nousiainen Leena & Piekkari Ulla (2005): Engagerade elever – en samverkande skola; handboken för elevkårens handledande lärare. Undervisningsministeriet.
- Nousiainen Leena & Piekkari Ulla (2007): Osallistuva oppilas, yhteisöllinen koulu; Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriö.
- Finlands Gymnasistförbund: Idébank för elevkårsverksamhet (på finska). <http://www.lukio.fi> -> *Oppilaskunta -> Ideapankki.*
- Finlands Gymnasistförbund (2007): Intressebevakningsguide (på finska). <http://www.lukio.fi> -> *Oppilaskunta -> Edunvalvontaopas.*
- Valtikka.fi: Webbsidor om elevkårsverksamhet (på finska). <http://www.valtikka.fi> -> *Toimintaa -> Oppilaskunta.*
- Utbildningsstyrelsen: Webbsidor om elevkårsverksamhet (på finska). <http://www.edu.fi> -> *Yleissivistävä koulutus -> Teemat -> Oppilaskuntatoiminta.*

4

KOMMUNEN

Tema: Kommunen som samhälle, demokratiskt beslutsfattande på kommunnivå.

Kunskaper: Kommunens uppgifter och ekonomiska struktur, kommuninvånarens rättigheter och skyldigheter.

Färdigheter: Att uttrycka åsikter, förhandla, argumentera, hitta kompromisser, mötespraxis.

Hjälpmedel: Papper för smågruppsarbetet, för mötesprotokollet och till röstsedlar. Dator med Internetanslutning för uppgiften "Vem använder din makt?".

Tid: Två lektioner.

Röstningsaktiviteten vid kommunalval är inte alls så livlig som vid presidentval, och hemkommunens politiska beslut intresserar ungdomar mindre än Europeiska unionens politik. Och ändå är det just på kommunnivå det nära och vardagliga finns: bussturer och -taxor, skolmat, simhallsavgifter, hälsocentralernas placering, sandning av vägar och bibliotekens öppettider. Besluten på kommunnivå inverkar direkt på kommuninvånarnas vardag – oavsett deras ålder.

I det här avsnittet bekantar sig eleverna med kommunen som samhälle, med dess uppgifter och ekonomiska struktur. Eleverna tränar förhandlande, beslutsfattande och kompromissande och reder ut vilka rättigheter och möjligheter ungdomar har att inverka på frågor i sin hemkommun.

LEKTION

I. VÅR KOMMUN

Via en fiktiv kommun bekantar sig klassen med kommunen, dess strukturer och tjänster. Klassen skriver en föredragningslista med ärenden som ska avgöras i samråd, och tränar beslutsfattande vid kommunalstämman.

KOMMUNENS STRUKTURER

Eleverna diskuterar parvis: hurdan är en kommun där det är bra att bo och leva? Vad tänker du på när du hör ordet kommun? Hurdan är den kommun där du bor? Vad gillar du i din

BEGREPP

KOMMUN Kommunallagen fastslår att Finland är indelat i självstyrda kommuner. Kommunen vill främja sina invånarens välfärd och en hållbar utveckling inom sitt område. Om kommunens angelägenheter beslutar en fullmäktigförsamling vald av invånarna. Lagen fastslår att kommunen sköter de uppgifter den åtagit sig med stöd av självstyrelsen och de som stadgas för den i lag. Kommunen kan med stöd av avtal även åta sig att sköta andra offentliga uppgifter än sådana som hör till dess självstyrelse. Kommunen producerar sina tjänster själv eller i samarbete med andra kommuner. Kommunen kan också köpa tjänster, till exempel av grannkommuner eller av en organisation som verkar inom området. Till kommunens i lag stadgade uppgifter hör hälso- och socialvård, dagvård, grundläggande utbildning och förskolundervisning, miljövård, vatten- och energiförsörjning samt avfallshantering och styrande av byggandet genom planläggning. Kommunen sköter också vägnas och gatornas underhåll samt räddningsverksamheten.

Medlemmar av en kommun är 1) de personer som bor i den, 2) samfund och institutioner som har hemort i kommunen 3) de som äger eller besitter fast egendom i kommunen, till exempel fastigheter eller tomter. Numera har Finland en enda kommunform. En kommun kan om den vill också använda benämningen stad. Alla kommuner oavsett benämning har samma uppgifter och skyldigheter.

År 2011 har Finland inalles 336 kommuner, av vilka 108 är städer. Finlands minsta stad är Kaskö (1 442 invånare) och den största är Helsingfors (583 350 invånare).

KOMMUN- OCH SERVICESTRUKTURREFORMEN är den största reformen inom kommunalförvaltning och -service i Finlands historia. Avsikten med reformen är att garantera tillgången på högklassig service i hela landet. Kommunerna genomför reformen i samarbete med staten före utgången av år 2012.

UNGDOMSFULLMÄKTIGE De ungas lokala påtryckningsgrupper förmedlar ungdomarnas åsikter till beslutsfattarna. Ungdomsfullmäktige samarbetar med politiska grupper men de är religiöst och politiskt obundna. Medlemmarna är mellan 13 och 19 år gamla. De väljs vanligen genom demokratiska val för ett eller två år. Verksamheten varierar i de olika kommunerna.

kommun? Vad behöver förändras eller förbättras?

Eleverna grundar en fiktiv kommun. Uppgiften lämpar sig för elever i årskurs 9.

Eleverna bestämmer i samråd: Vad heter kommunen? Hur många invånare har den? Hur fördelar sig bosättningen? Hurdana strukturer behöver kommunen (vägar, vattenledningar, parker, avfallshantering osv.)? Hurdana gemensamma utrymmen behöver kommunen? Vilken service producerar eller arrangerar kommunen (dagvård, grundskola, hälsovård)?

Klassen skapar en fiktiv kommun, alla tillsammans eller i smågrupper. Som hjälp vid

idékläckningen kan man använda en tankekarta (Mind map) som åskådliggör delarnas relation till varandra, eller en kartsbild.

Eleverna ritar upp kommunen de grundat på ett tomt papper. De placerar ut bosättningscentra, vägar och andra konstruktioner, skolornas och affärernas placering osv. För att lättare hitta de viktiga strukturerna och tjänsterna kan eleverna tänka på sin egen vardag från morgon till kväll och från måndag till veckoslut.

I stället för att laborera med en fiktiv kommun kan eleverna fundera på strukturerna och servicen i deras egen kommun. Slutligen dis-

kuterar hela klassen vilken service kommunen ordnar för sina invånare. Vilka av tjänsterna är lagstadgade och vilka är sådana som kommunen själv åtagit sig? Samtidigt kan eleverna fundera på varför serviceproduktionen just nu kräver mycket av kommunerna (befolkningsmässiga, geografiska, ekonomiska orsaker) och vad man gör åt saken (kommun- och servicestrukturreformen, kommunsammanslagningar).

FÖREDRAGNINGSLISTA OCH MÖTE

Följande uppgift lämpar sig för elever i årskurs 9. Klassen gör en lista på frågor som invånarna i den fiktiva kommunen gemensamt ska besluta om. Som hjälp använder klassen de tidigare gjorda kartorna.

Frågorna kan vara i stil med de här: Var ska daghemmet byggas? Hur många grundskolor behövs det? Hur ska avfallshanteringen skötas? Har kommunen en egen hälsocentral? Klassen bestämmer vilka ärenden som tas upp på mötets föredragningslista. När listan är färdig fattar klassen beslut i ärendena och bekantar sig med olika modeller för beslutsfattande. Vid varje punkt i föredragningslistan byter man beslutsmodell.

Beslutsmodeller som kan prövas är:

- Diktatur, en diktator utses bland eleverna.
- Oligarki, man utser en liten grupp som fattar beslutet
- Majoritetsbeslut. Klassen röstar, alla har en röst.
- En penningbaserad modell. Man delar ut lotter med påskrivna penningssummor till eleverna. Alla har lika många röster som de har pengar på sin lottsedel.
- Enhälligt beslut, det vill säga att alla är av samma åsikt.
- Ett beslut som beaktar alla synvinklar. Alla säger sin åsikt och nämner de synpunkter de önskar få beaktade. Beslutet fattas i samråd, utgående från denna information.

- Ett beslut som bygger på slumpen, avgörs genom lottdragning.
- En representativ modell, 3–5 personer väljs genom röstning att besluta i ärendet. Slutligen diskuterar klassen hur de olika modellerna kändes. Vilken var mest rättvis? Och vilken var snabbast?

KOMMUNENS BUDGET

Den fiktiva kommunens budget skärs ned med omkring 15 procent (bilaga 2). Kommunfullmäktige, som består av intressegrupper, kommer överens om hur budgeten ska ändras. Var kan man spara och var kan man det inte? Vad kan ordnas på något annat sätt? Vems intressen prioriteras?

Läraren delar in eleverna i intressegrupper på 3–6 personer: studerande, barnfamiljer, arbetande barnlösa, pensionärer och företagare. Grupperna bör ha olika antal medlemmar.

Varje grupp försöker maximera sin egen fördel och utarbetar ett förslag till ny budget för kommunen. Medan de utformar förslagen kan

grupperna underhandla och ”köpslå” sinsemellan.

När förslagen är klara håller klassen ett möte där man enas om den nya budgeten och om nödvändiga åtgärder.

Föredragningslista

1. Mötet öppnas
2. Val av mötets
– ordförande
– sekreterare
– rösträknare
3. Föredragningslistan godkänns
4. Kommunens nya budget godkänns
5. Mötet avslutas

Läraren öppnar mötet och önskar deltagarna välkomna. Hon/han ber om förslag till mötets ordförande. En elev kan föreslå sin kamrat till ordförande för mötet, ”jag föreslår person X”. Mötet beslutar vem som blir ordförande.

Ordföranden har stor inverkan på hur mötet gestaltas och hur länge det räcker. Uppgiften är krävande. Om ingen av eleverna är intresserad kan läraren fungera som ordförande. Läraren kan i varje fall vara viceordförande. Denna

FAKTA

Europarådet har gett Finland rekommendationer gällande hörande av barn och ungdomar. Enligt en rapport anser största delen av barnen och ungdomarna att vuxna lyssnar på deras åsikt. Ändå anser vart sjunde barn eller ung människa att vuxna aldrig lyssnar på dem. Den främsta orsaken till detta är enligt dem bristen på tid och resurser, vuxnas förutfattade meningar om barn och rädslan för att de vuxnas auktoritet försvagas om barnens rättigheter betonas. Hela rapporten publiceras i mars 2011.

Av kommunerna använder 43 procent webbplatsen Initiativkanalen som elektroniskt hjälpmedel för hörande och i 70 procent av kommunerna verkar en påtryckningsgrupp för ungdomar, till exempel ett ungdomsfullmäktige.

ordning de har bett om det. Under diskussionen gör grupperna eftergifter i fråga om sina mål och försöker komma till ett resultat som tillfredsställer alla, en kompromiss.

Intressegruppernas medlemmar kan presentera justerade budgetsiffror för mötesdeltagarna att godkänna. Om förslaget får understöd, ”jag understöder person X förslag”, bör detta beaktas i beslutsskedet.

Ordföranden gör klokt i att anteckna vem som ber om ordet. Hon/han har rätt att påpeka att någon talar för länge eller avviker från ämnet. Hon/han kan också ge ordet så att envar har bara en eller två minuter på sig att säga sin mening.

Öppen diskussion ingår i en demokratisk beslutsprocess, men till sist måste beslutet fattas. När man diskuterat tillräckligt sätter ordföranden punkt och formulerar ett beslutsförslag. Ifall grupperna når samförstånd föreslår ordföranden att mötet godkänner det förslag som framlades av person X och understöddes av person Y. Ifall man inte når samförstånd föreslår ordföranden att mötet röstar. Varje intressegruppsmedlem har en röst. Det förslag som får flest röster blir mötets beslut. Ordföranden bör sammanfatta vad man beslutat så klart att alla deltagare uppfattar det. Sekreteraren antecknar beslutet i protokollet.

Slutligen diskuterar klassen hur uppgiften kändes. Vad var överraskande i fråga om summorna? Var det svårt att nå en kompromiss? Hur avlöpte mötet?

MER INFORMATION

- Kommunförbundet.
<http://www.kunnat.net>.
- Kommun- och servicestrukturreformen.
<http://www.kunnat.net> -> *Palvelualueet -> Kunta- ja palvelurakenneuudistus*.
- Ungdomsfullmäktiges förbund Nuva ry.
<http://www.nuva.fi>.

2. UNGA KOMMUNINVÅNARE

Eleverna tittar närmare på sin hemkommun. De reder ut vilka rättigheter kommuninvånarna har, hur ungdomar kan påverka och hur man i Finland lyssnar på sina ungdomar.

VEM BRUKAR DIN MAKTT?

Klassen diskuterar: Hurdana föreställningar har du om politiska beslutsfattare? Känner du beslutsfattare i din kommun? Vem verkar för din sak?

Klassen indelas i smågrupper. En del av smågrupperna reder ut hemkommunens kommunfullmäktiges 1) politiska fördelning (hur många platser respektive parti har), 2) åldersfördelning, 3) könsfördelning och 4) fördelning i yrkesgrupper. En annan del av smågrupperna synar riksdagen och Europaparlamentet och svarar på samma frågor som ovan.

Smågruppen utarbetar en genomsnittprofil antingen för en kommunfullmäktigledamot i hemkommunen, en riksdagsman som representerar alla finländare eller för en europaparlamentariker. Gruppen kan teckna en karikatyrbild av genomsnittsbeslutsfattaren. Grupperna presenterar sina teckningar och profiler för varandra. Klassen funderar också på vilka aktörer som försöker driva ungdomarnas ärenden, antingen på kommunnivå eller i hela landet. Vilka slags intresseorganisationer känner du till? Hurdana politiska ungdomsorganisationer verkar i din kommun? På vilket sätt är ungdomarna representerade i kommunen?

Tips

Läraren uppmanar eleverna att diskutera politikens maktprofiler hemma med sina föräldrar. Vilka partier bestämde om saker och ting när elevens föräldrar var unga? Var ungdomarna aktivare med i politiken då? Vad minns föräldrarna av den tidens politiska kultur?

FAKTA

- *Ungdomslagen 2006/72 8§*

De unga skall beredas möjlighet att delta i behandlingen av ärenden som gäller ungdomsarbete och ungdomspolitik på lokal och regional nivå. De unga skall därtill höras i ärenden som berör dem.

- *FN:s konvention om barnets rättigheter*

- *Artikel 12*

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid dess åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. Därför skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet. Det kan ske antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler.

- *Artikel 13*

1. Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territo-

Klassen utreder vilka rättigheter och möjligheter ungdomar har att påverka sin kommuns angelägenheter. Klassen bekantar sig alla tillsammans eller parvis med ungdomslagen, FN:s konvention om barnets rättigheter och med de rättigheter och skyldigheter som definieras i kommunallagen. Känner du till dina rättigheter och skyldigheter? Hur har man i din kommun ordnat hörandet av unga? Har kommunen ett ungdomsfullmäktige eller någon annan kommunal påtryckargrupp för unga? Är kommunen med på webbplatsen Initiativkanalen? Hurdana hjälpmedel och kanaler använder du?

HÖRANDE AV DE UNGA

Europarådet gav Finland rekommendationer angående hörande av barn och unga (fakta, sidan

riella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

- *Artikel 15*

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.

- *Kommuninvånarens rättigheter och skyldigheter*

En fullvuxen kommuninvånare får delta i beslutsfattandet i kommunen genom att rösta i kommunalvalet eller genom att ställa upp som kandidat. Fullvuxna kommuninvånare kan också delta i en rådgivande kommunal folkomröstning, ifall fullmäktige beslutar ordna en sådan.

Varje kommuninvånare har rätt att lämna in initiativ för att utveckla kommunen och besvär mot beslut som fattats. Den som lämnar in initiativ bör informeras om vilka åtgärder hans/hennes initiativ föranledde.

Kommuninvånaren bör betala kommunalskatt. Den är en plattskatt: alla i kommunen betalar lika stor del av sin lön. En invånare är också skyldig att ta emot ett kommunalt förtroendeuppdrag ifall hon/han föreslås för ett sådant.

20) Eleverna diskuterar parvis:

Vilka tankar väcker Europarådets rapport hos dig? Hur upplever du att barn och unga blir hörda i Finland?

Vilka nya hjälpmedel önskar du för hörandet på kommunnivå? Vilka frågor skulle du vilja påverka i din hemkommun? På vilket sätt skulle du vilja delta i det kommunala beslutsfattandet?

GENOMGÅNG

Klassen diskuterar hur det känns att vara underställd andras beslutanderätt.

Hur kan du påverka vem som bestämmer om dina angelägenheter? Vilka frågor kan du själv påverka? Hur kan du främja de ungas delaktighet och möjligheter till inflytande i din hemkommun?

INITIATIVKANALEN.FI

Tema: Påverkan på nätet.

Kunskaper: Att lämna in ett initiativ.

Färdigheter: Komma med idéer, motivera sin åsikt, använda Initiativkanalen, följa med hur initiativen går vidare.

Redskap: Dator och Internetanslutning, dataprojektor eller datorklass.

Röda och gröna röstsedlar.

Tid: En lektion.

23

Initiativkanalen.fi är en interaktiv kanal för webbdemokrati. Den fungerar som en kanal för barns och ungas inflytande.

Via Initiativkanalen kan barn och unga komma med idéer, uttala sig om sin närmiljö och skicka in förslag till förbättring och förändring av den.

Kommunernas moderatorer för Initiativkanalen bearbetar de idéer som fått understöd på webben och formar dem till initiativ. Därefter skickas de vidare till beslutsfattare. Initiativen kan också gälla frågor på riksnivå. De initiativ som gäller hela landet skickas till undervisnings- och kulturministeriet.

Både enskilda unga och grupper av unga kan använda Initiativkanalen. Olika påverkargrupper, klasser eller elevkårsstyrelser kan använda det här redskapet för att efterhöra åsikter om aktuella frågor som är under behandling.

Kommunens olika förvaltningar kan liksom

organisationer och påverkargrupper för ungdomar använda Kommunens frågor -delen för att utröna barns och ungdomars åsikter i frågor som just då bereds i kommunen.

LEKTION

Läraren presenterar Initiativkanalen för eleverna och öppnar webbtjänstens startsida till påseende. Hon/han berättar varför denna tjänst kom till (för att uppfylla förpliktelsen i ungdomslagens åttonde paragraf) och hur barn och unga med hjälp av Initiativkanalen kan påverka olika frågor.

Läraren berättar eller repeterar med eleverna vad som avses med ett invånarinitiativ.

På Initiativkanalen måste de ungas idéer inte vara invånarinitiativ. Det räcker att komma med en idé.

PAR- ELLER GRUPPARBETE

Eleverna bekantar sig med Initiativkanalen, parvis eller i smågrupper. Om det finns tillräckligt med datorer kan var och en elev på egen hand bekanta sig med webbtjänsten. Ifall det finns bara en dator presenterar läraren webbtjänsten för eleverna via en dataprojektor. Svaren på frågorna behandlas med hela klassen eller i smågrupper.

Bekanta dig med Initiativkanalen och ta reda på:

1. Hur blir en idé ett initiativ?
2. Vem kan skriva in idéer och kommentera på Initiativkanalen?
3. Hurdana idéer blir initiativ på Initiativkanalen?
4. Hur får du veta vad som har hänt med initiativen och hur de har avancerat?
5. Vem kan ställa frågor i Kommunens frågor -delen och vad ska de handla om?

Eleverna kommer med idéer till initiativ och bekantar sig med innehållet i webbtjänsten.

Om elevernas hemkommun har tagit i bruk Initiativkanalen kan eleverna registrera sig som användare, publicera sina idéer på webbplatsen och kommentera andras idéer.

Det är bra om läraren i detta skede betonar vikten av att komma med sakliga idéer. Klassen kan tillsammans hitta på initiativ och sedan välja de bästa genom röstning.

6. Vilken idé skulle du skriva in på Initiativkanalen?
7. Hur registrerar man sig på Initiativkanalen?
8. En hurdan idé kunde du understöda och varför?
9. Ett hurdant initiativ kunde du understöda och varför?
10. Vilka av de frågor man önskar respons om kunde du kommentera, och varför?

GENOMGÅNG

Slutligen diskuterar eleverna vad de anser om Initiativkanalen. Om elevernas hemkommun inte är med i Initiativkanalen kan klassen diskutera om den vill föreslå att kanalen tas i bruk.

Klassen funderar på hur de kan gå vidare med saken. Eleverna kan till exempel skriva ett brev som skickas antingen till kommundirektören eller ungdomsväsendet.

Eleverna kan använda de röda och gröna röstsedlarna som de har fått och svara på följande frågor:

- Var det lätt att använda Initiativkanalen?
- Tycker du att denna tjänst behövs?
- Tycker du att Initiativkanalen är ett effektivt hjälpmedel då man vill påverka, vara delaktig och bli hörd?
- Tänker du använda tjänsten? Skulle du använda webbtjänsten?
- Skulle det vara bra att ta i bruk tjänsten i din hemkommun?

Tips

På Initiativkanalen kan man understödja de initiativ och påverkansplaner som eleverna utarbetat i tidigare avsnitt.

MER INFORMATION

- Initiativkanalen.fi, guide: <http://www.initiativkanalen.fi/handbok>.

24

■ Tips

Nedan finns svaren på frågorna som ställdes på föregående uppslag.

1. Hur blir en idé ett initiativ?

Skriv ner idéer

– Hitta på förändrings- och förbättringsförslag, på egen hand eller tillsammans med dina klasskamrater. Du kan skriva och publicera din idé på Initiativkanalen. Fundera ut och presentera motiveringar och konkreta förslag till förverkligande av din idé.

Kommentera

– Du kan kommentera andra användares idéer. Motivera din åsikt, kommentera och ange om du understöder eller motsätter dig idén. För att idén ska gå vidare till nästa fas, måste den under två veckors tid få fler kommentarer för än emot. Du kan sätta tummen upp för bra kommentarer och även gilla idéer på Facebook.

Stödja initiativ

– En idé som fått understöd och kommentarerna till den formas till ett initiativ av kommunens moderator för Initiativkanalen. Du kan understöda initiativet och förslaget till åtgärd anonymt eller under eget namn. När tiden gått ut skickas initiativet vidare till rätt forum.

Uppföljning

– Håll dig ajour med hur initiativet går vidare. Moderatoren uppdaterar informationen om initiativet, berättar hur det avancerar och vad man beslutade om ärendet. Du kan skriva in kommentarer om hur initiativet avancerar och om det beslut som fattas i ärendet. Initiativ som fått positivt beslut presenteras bland Framgångshistorier på webbtjänstens startside.

2. Vem kan skriva in idéer och kommentera på Initiativkanalen?

Vilket barn eller vilken ung människa som helst som registrerar sig på sin hemkommuns Initiativkanal och har ett förslag till förändring eller förbättring i sin närmiljö, kan skriva in en idé och kommentera andra användares idéer. Man kan uttrycka sin åsikt anonymt, under användarnamn eller med sitt eget namn. Eftersom kanalens innehåll är öppet för alla kan du bekanta dig med hela Initiativkanalens verksamhet utan att registrera dig.

3. Hurdana idéer blir initiativ på Initiativkanalen?

En god idé innehåller förslag till förändringar eller förbättringar, exempelvis i fråga om ungdomars möjligheter till fritidsverksamhet. Idéernas teman kan också gälla hela landet. Berätta om din idé för dina kamrater och sprid den i de sociala medierna. Berätta om och tala för din sak så förstår andra att de ska kommentera och säga sin åsikt.

4. Hur får du veta vad som har hänt med initiativen och hur de har avancerat?

Moderatorn – som ofta är en av kommunens ungdomsarbetare – ser till att initiativen, som består av idén och kommentarerna till den, går vidare. Hon/

han uppdaterar informationen om vart och till vem initiativet har skickats och hur det går vidare i behandlingen. Moderatoren informerar också om beslut i ärendet eller om vilket svar man har gett.

5. Vem kan ställa frågor i Kommunen frågar -delen och vad ska de handla om?

Alla aktörer i kommunen – fullmäktige, styrelsen, nämnder, förvaltningsorgan, organisationer, olika påtryckargrupper för ungdomar, elevkårsstyrelser och klasser – kan använda tjänsten för att fråga ungdomarna om deras åsikter.

Frågorna kan vara av mycket varierande slag: de kan gälla fritiden, studierna, trafiken, byggandet, boendemiljön och naturen, välfärd och hälsa.

6. Vilken idé skulle du skriva in på Initiativkanalen?

I klassen kan man antingen i smågrupper eller parvis kläcka idéer till initiativ. Först skrivs idéerna på ett papper eller på tavlan, och sedan väljer man genom röstning de tre idéer som eleverna tycker är viktigast. Röda och gröna röstsedlar kan vara till hjälp. De bästa idéerna publiceras på Initiativkanalen. Registrerade användare kan också kommentera varandras förslag. Ifall elevernas hemkommun inte har tagit Initiativkanalen i bruk kan klassen formulera sina idéer som initiativ och skicka dem vidare på annat sätt.

7. Hur registrerar man sig på Initiativkanalen?

– Klicka på länken "Registrering", som finns i webbsidans övre högra hörn
– Välj den kommun på vars Initiativkanal du vill registrera dig och fortsätt enligt instruktionerna.
– Fyll i: e-postadress, användarnamn och lösenord.
– Läs webbtjänstens användarvillkor och regler, som har en egen länk. Välj "Godkänn tjänstens regler". Klicka på knappen "Klart".
– Gå in på din e-post och öppna det meddelande som aktiverar ditt användarnamn. Klicka på den länk i meddelandet som för dig tillbaka till Initiativkanalen.

Aktivera ditt användarnamn så här:

– Logga in. Ersätt "Användarnamn" med ditt eget användarnamn och skriv in ditt lösenord.
– Uppdatera dina användaruppgifter genom att klicka på länken "Ändra uppgifter".
– Genom att klicka på knappen "Ge idéer" kommer du åt att skriva in din idé.

8. En hurdan idé kunde du understöda och varför?

Bläddra bland andra användares idéer. Understöd en idé om du tycker att den är bra och motivera din ståndpunkt. Välj åtminstone två idéer som du skulle kunna understöda. Mera idéer hittar du i menyn "Idéer" i den översta balken.

Du kan göra en mer exakt sökning genom att använda länken "Flera sökvillkor". Klickar du på symbolen för kommenteringsfasen kan du söka enbart sådana idéer som finns där.

9. Ett hurdant initiativ kunde du understöda och varför?

Bläddra bland initiativen på webbplatsen. Om du tycker att ett initiativ är bra, ge då ditt stöd och visa att initiativet är viktigt. Du kan göra det anonymt eller under eget namn. Fundera på vad som gör att du är för ett initiativ, och välj åtminstone två som du vill understöda. Klicka på "Idéer" i översta balken och bläddra bland initiativen i understödsfasen. Via länken "Flera sökvillkor" kan du välja exaktare sökvillkor och söka idéer inom olika temaområden. Genom att klicka på symbolen för understödsfasen kan du också söka enbart sådana initiativ som finns där.

10. Vilka av de frågor man önskar respons om kunde du kommentera, och varför?

Bläddra bland dessa frågor. Dem hittar du när du väljer rubriken "Kommunen frågar" i den översta balken. Välj en fråga som du har en åsikt om och som du vill kommentera. Fundera ut vad du vill ha sagt i din kommentar.

PARTIET

Tema: Det politiska systemet, partierna, valsyste-
met, röstande som ett sätt att påverka.

Kunskaper: De finländska partierna, partiideologierna, valsyste-
met och sättet att räkna röster.

Färdigheter: Kritisk granskning av föreställningar och sakfrågor, röst-
ning, rösträkning, åsiktsbildning, argumentering.

Hjälpmedel: Valaffischer eller partiernas elektroniska bildmaterial,
utskrifter av parti- och valprogram, papper eller kartong för par- eller
grupparbete, en dator med Internetanslutning. Om den utrustning
som behövs för paneldebatten och valet finns noggranna instruktioner
på adressen <http://www.nuorisovaalit.fi>.

Tid: Tre lektioner.

Enligt ungdomsbarometern (2007) anser tre svarare av fyra att demokratin garanterar medborgarna tillräckliga möjligheter att påverka. De ungas förtroende för partierna, som utgör ryggraden i demokratin, är trots allt mycket klent. Endast 3 procent av de ungdomar som svarade på enkäten uppgav sig ha stort förtroende för dem. De senaste årens uppståndelse kring valfinansieringen har åtminstone inte gjort saken bättre.

Enligt Ekonomiska Informationsbyrån (2010) är endast 10 procent av 16–21-åringarna mycket intresserade av politik. Ungdomarna är ändå intresserade av samhällsfrågor och kon-

kreta teman som invandring och arbetslöshet. De ungdomar som deltog i undersökningen ansåg att det behövs diskussion för att öka den politiska aktiviteten: diskussion om politiska alternativ, om de politiska partiernas värderingar, om de samhällsteman de driver och om de mot-sättningar som är grunden för partisystemet. Enligt de unga borde politik innebära att olika intressegrupper ställs mot varandra och inte ett administrerande av gemensamma angelägenheter. De vill ha färg och kontraster i politiken.

I det här avsnittet granskas politiska tal, föreställningar om partierna, partiernas ideologier, sakfrågor som partierna driver och det demokra-

BEGREPP

DEMOKRATI I en demokrati har folket makten. I en representativ demokrati överläter medborgarna makten till företrädare som de utser genom val. De valda företrädarna ansvarar inför väljarna för att deras beslut ska gagna medborgarna. I en direkt demokrati fattas beslut i enskilda frågor av medborgarna själva, exempelvis genom folkomröstning. Det som ovillkorligen kännetecknar en demokrati är: fria och öppna val, en ansvarig regering, delaktighets- och påverkningsmöjligheter som garanteras medborgarna och ett demokratiskt fungerande samhälle.

Folkvälde förutsätter åsikts- och pressfrihet. Den offentliga maktutövningen bör bygga på lagen. Enligt Finlands grundlag tillkommer statsmakten folket, som representeras av riksdagen. Den är en enkammar- riksdag med 200 ledamöter. I Finland fördelas den offentliga beslutanderätten på följande sätt: riksdagen brukar lagstiftande makt, presidenten och statsrådet, det vill säga regeringen, brukar regeringsmakt och de oberoende domstolarna brukar jurisdiktion.

PARTIET Ett parti är en i justitieministeriets partiregister införd registrerad förening. Partierna är ideologiska föreningar. De eftersträvar politisk makt, bevakar sina medlemmars och sympatisörers intressen och värnar om deras ideologi och värderingar. I ungefär hundra år har vi i Finland haft politiska partier.

VAL Vid val iaktas följande principer i Finland: 1) Valen är direkta. Medborgarna röstar direkt på de personer som de vill få invalda. 2) Valen är proportionella, vilket innebär att varje parti eller gruppering får så många representanter som dess antal röster i proportion till andra grupperingars förutsätter. Vid presidentval tillämpas inte principen med proportionellt val. 3) Valen är hemliga. Endast väljaren vet vem hon/han har röstat på. 4) Vid val gäller allmän och lika rösträtt. 5) Väljaren ska rösta själv. 6) Man röstar under valmyndighetens överinseende. 7) Valsystemet i Finland är en kombination av person- och partival, där man samtidigt röstar på en person och ett parti. Vid presidentval röstar man endast på person, inte på parti.

I Finland infördes år 1906 allmän och lika rösträtt samtidigt för män och kvinnor. För att ha rösträtt och vara valbar skulle man då vara 24 år gammal. År 1944 sänktes åldersgränsen till 21 år. På 1960- och 70-talen sänktes åldersgränsen, först till 20 år och sedan till nu gällande 18 år (1972).

Allmänna val som förrättas i Finland:

Riksdagsval – 200 riksdagsledamöter vart fjärde år, i april 2011.

Presidentval – Finlands statsöverhuvud för sex år, i januari-februari 2012.

Kommunalval – kommunfullmäktige och stadsfullmäktige för fyra år, i oktober 2012.

Europaparlamentsval – 13 europaparlamentariker för fem år, i juni 2014.

tiska systemets traditionella påtryckningsmedel, ordnande av val och röstningen.

Här föreslås att klassen eller skolan ordnar en valdebatt och deltar i det riksomfattande skuggvalet. Det här avsnittet kan användas också då

det inte är aktuellt med val.

Också ett år då det inte är val kan klassen bekanta sig med partierna, debattera rösträtts- åldern och elektroniska val och diskutera vikten av att rösta.

LEKTION

I. FÖRESTÄLLNINGAR – FAKTA

Eleverna bekantar sig med partiernas bildvärld, ideologiska arv och syn på olika frågor.

VAD BERÄTTAR BILDEN?

Läraren visar olika partiers valaffischer för klassen (en per parti). I stället för affischer kan man använda partiernas elektroniska bildmaterial. Eleverna väljer parvis den bild som tilltalar dem mest.

Eleverna diskuterar antingen parvis eller i grupper på fyra personer: Vad föreställer bilden? Varför gillar du den? Hurdana tankar väcker den? Vilka symboler har man använt? Vem vill

man nå med bilden? Vad vill man säga med bilden?

Klassen röstar fram den bild de gillar bäst (med handuppräckning). Diskussion om de tankar som bilden väckte. Vilka föreställningar om partierna väcker bilderna?

VILKA ÅSIKTER HAR PARTIERNA?

Eleverna fortsätter arbetet i par eller smågrupper. De väljer ett parti, och med partiernas webbsidor och annat webbmaterial som källa tar de reda vad partierna har för åsikter. Ifall man inte har tillgång till datorer kan läraren i förväg ta utskrifter på partiernas princip- och valprogram. Eleverna kan också intervjua representanter för partierna.

Ta reda på partiets inställning till dessa frågor:

- Vad anser partiet om storleken på studie-stödet?
- Vad anser det om homopars och lesbiska pars rättigheter (könsneutralt äktenskap och adoptionsrätt)?
- Hur vill partiet avhjälpa ungdomsarbetslösheten?
- Förespråkar partiet byggande av mera kärnkraft? På vilket sätt vill partiet avgöra frågorna om Finlands energiproduktion?
- Vilken är partiets inställning till invandring en?
- Understöder det en sänkning av rösträttsåldern till 16 år?
- Vill partiet höja eller sänka skatterna? Vilka förändringar i beskattningen föreslår det?
- Vill partiet höja eller sänka anslagen för utvecklingssamarbete?
- Vilken är partiets åsikt i frågan om svenskan

ska vara obligatorisk i den grundläggande utbildningen?

- Vad anser partiet om ett finländskt Nato-medlemskap?
Paren eller grupperna samlar partiernas åsikter på ett stort papper. Följande frågor diskuteras: Vad anser du själv om de här sakerna? I vilka frågor är du av samma åsikt som det parti du studerade? I vilka frågor avviker din åsikt från partiets syn på saken? Övriga partiets åsikter dig? Ändrades din uppfattning om partiet i fråga?

DET IDEOLOGISKA ARVET

Eleverna fortsätter att parvis granska det parti de har valt. De funderar på och utreder följande frågor:

- Varför grundades partiet? Finns det en gemensam ideologi eller någon annan fö-

renande faktor i bakgrunden?

- Vilka är ideologins eller den förenande faktorns centrala teser eller värderingar?
- Vems intressen anser du att partiet bevakar? Vem har nytta av dess verksamhet, för vem är den till skada?
- Hur behandlar partiet ärenden som rör ungdomar? Hur appellerar det till ungdomar som eventuella medlemmar och väljare?

Eleverna skriver svaren på de papper eller kartongark som användes i föregående uppgift. De färdiga arbetena fästs på väggen i klassrummet och paren presenterar sina arbeten för varandra.

Tips

Eleverna bekantar sig med det parti som intresserar dem mest. Ifall något av riksdagspartierna blir obehandlat, presenteras partiet kort av läraren i samband med genomgången av arbetena.

2. VAL

Klassen eller skolan ordnar en valdebatt, deltar i skuggval, debatterar rösträttsåldern och diskuterar röstandet.

VALDEBATT

Skolan ordnar en valdebatt dit man inbjuder representanter för partierna. Debatten kan också arrangeras i form av ett samarbete mellan kommunens alla läroanstalter, eller organiseras av kommunens ungdomsväsende.

Eleverna i de enskilda grupperna och klasserna kan delta i arrangemangen genom att i förväg tänka ut frågor som kandidaterna i panelen ska svara på.

Sådana frågor kan man samla in genom att diskutera med elever eller genom att be dem lämna frågor som intresserar dem i en låda som

FAKTA

Enligt justitieministeriet (2010) är Centern, Vänsterförbundet och De Gröna redo att sänka rösträttsåldern. Samlingspartiet, Sannfinländarna, Socialdemokratiska partiet och Svenska folkpartiet är mot en sänkning. Även kristdemokraterna ställer sig avvaktande till en sänkning av åldern.

Barnombudsmannen anser att en bestående sänkning av rösträttsåldern är motiverad med tanke på en förbättring av barns rättigheter och ungdomars möjligheter till delaktighet och inflytande. Barnombudsmannens rådgivande grupp som består av barn och unga i åldern 12–18 år anser det också vara orättvist att ungdomar som arbetar är skattskyldiga men saknar möjlighet att besluta hur skattemedlen används.

placeras på en central plats. På så vis har alla möjlighet att ställa frågor anonymt.

Inför riksdagsvalet 2011 genomför Finlands ungdomsarbete – Allians för åttonde gången projektet Ungdomsvalet. Via Ungdomsvalets webbplats <http://www.nuorisovaalit.fi> kan skolorna beställa en valdebatt till sin skola. På Ungdomsvalets sidor finns mer information om hur man ordnar en debatt.

Tips

Fler idéer för behandling av val:

1. Lektion om kandidattest. Eleverna bekantar sig med olika kandidattest: Hur skiljer sig kandidattesten från varandra? Vilka frågor tycker du är viktigast? Var det någon väsentlig fråga som inte alls ställdes? Skiljde sig frågorna i Nuorten vaalikone (De ungas kandidattest) från andra kandidattest som du har använt? Samtidigt kan eleverna försöka hitta en kandidat som motsvarar deras åsikter. Därefter diskuteras resultaten.

Blev du överraskad av vilka kandidater testet

föreslog? Hjälpte kandidattestet dig att välja kandidat? Nuorten vaalikone finns på adressen <http://www.nuortenvaalikone.fi>.

2. Följ med valkampanjen. Klassen eller gruppen följer med hur ärenden som direkt berör ungdomar behandlas i valkampanjer och -material. Vilka frågor talar man om? Vad talar man inte om? Hur går partierna och kandidaterna hem hos ungdomar?

Ungdomar kan ge respons direkt till en kandidat eller till partierna om teman, diskussionsinledningar, om hur man uppmärksammar eller inte uppmärksammar ungdomsfrågor.

SKUGGVAL

Ett skuggval sker med riktig kandidatuppställning och under så autentiska förhållanden som möjligt. Skuggvalet är riksomfattande och Finlands ungdomssamarbete – Allians samlar alla deltagande skolors resultat till ett riksomfattande valresultat. På så sätt får man en generell bild av sammansättningen på den riksdag som 13–17-åringarna skulle ha valt.

Alla den grundläggande utbildningens högre årskurser, yrkesläroanstalterna och gymnasierna kan delta i skuggvalet. Alla skolans elever eller studerande under 18 år har rösträtt. De vuxna får vänta till det riktiga valet.

Valet kan med fördel ordnas av elevkårsstyrelsen. Under skuggvalet våren 2011 ges också möjlighet att rösta elektroniskt.

Detaljerade instruktioner om hur man arrangerar skuggval finns på adressen <http://www.nuorisovaalit.fi>. I skolorna kan utrustningen för elektroniska val framöver användas under elevkårs-, barnparlaments- och ungdomsfullmäktigevalen.

Ifall valet sker endast i klassen kan man vid rösträkning bekanta sig med olika beräkningsätt:

- Proportionellt valsysteem: Ett val där manda-

FAKTA

Unga under 30 år, uppskattat deltagande i riksdagsvalet (inom parentes det totala valdeltagandet):

- 1991, 59% (72%)
- 1999, 53% (68%)
- 2003, 54% (70%)
- 2007, 56% (68%).

Ekonomiska Informationsbyrån (2010) undersökte vilka omständigheter som inverkar på unga människors val av kandidat. Hur mycket inverkar dessa aspekter då du beslutar vem du ska rösta på i valet i vår (riksdagsval)?

Kandidatens åsikter 99 %

Kandidatens kompetens 86%

Kandidatens partipolitiska ståndpunkt 74%

Hur tilltalande kandidaten är som person 56%

Hur representativ kandidaten är 50%

Kandidatens erfarenhet 33%

Kandidatens ålder 31%

Hur känd kandidaten är 14%

Kandidatens kön 10%

(% svarar att aspekten i fråga inverkar mycket eller väldigt mycket)

ten fördelas i proportion till varje grupperings andel av rösterna. I Finland beräknas resultatet vid ett proportionellt val med hjälp av d'Hondts metod. Instruktioner för beräkningen finns på adressen <http://www.vaalit.fi>.

- Majoritetsval: Endast den kandidat som fått mest röster i respektive valkrets blir invald.
- Val med slutna listor: De kandidater som placerats överst på listan blir invalda. Under rösträkningen i klassen följer listorna på invalda kandidatlistornas numrering. Den som står först på partiets lista blir först invald.

DEBATT

Borde rösträttsåldern sänkas till 16 år? Roller för och emot fördelas.

Borde man kunna rösta elektroniskt i Finland? Roller för och emot fördelas.

GENOMGÅNG

Klassen diskuterar röstning.

- Vilka känslor väckte sökandet efter en kandidat och själva röstandet?
- Var det lätt eller svårt att bilda sig en egen åsikt?
- Ifall det känns svårt att hitta sitt parti, vad är det som gör det svårt?
- Vad grundade du ditt val på?
- Vilka saker är det som i allmänhet inverkar på människors valbeteende?
- Vilken inverkan har det att ungdomarnas röstningsaktivitet är lägre än andras?
- Hur kunde man höja de ungas röstningsaktivitet?
- Borde man sänka rösträttsåldern?

- Borde det finnas en möjlighet att rösta elektroniskt?

JÄMFÖRELSE AV VALRESULTATEN

Klassen jämför skolans/klassens resultat i skuggvalet med Ungdomsvallets resultat i hela landet och resultatet i det riktiga valet. Ifall klassens/skolans och det riktiga valets resultat skiljer sig väsentligt från varandra, kan ungdomarna konstatera att det har betydelse att man röstar.

Klassen funderar: Skulle valresultatet vara ett annat ifall alla unga människor skulle rösta? Och hur skulle det vara om rösträttsåldern sänktes? Är du nöjd med de partier som kandiderar? Hur skulle du vilja förändra partierna? Om jag skulle grunda ett parti, vad skulle det arbeta för?

MEDBORGARSAMHÄLLET

Tema: Medborgarsamhället och dess olika aktörer.

Kunskaper: Medborgarsamhällets betydelse för demokratin

Färdigheter: Planering och arrangerande av träffar, diskussionsförmåga, att driva sin sak.

Hjälpmedel: Bingolappar för eleverna och gästerna.

Tid: Två lektioner

MER INFORMATION

- Demokrati.fi – Infobank om inflytande. Mer information om demokrati, medborgarsamhället, partierna och beslutsfattandet. <http://www.kansanvalta.fi>.
- Ungdomsvalet 2011. Mer information om hur Ungdomsvalet arrangeras och om dess resultat. <http://www.nuorisovaalit.fi>.
- Ungdomens riksdag. En aktiverande miljö för elever i årskurserna 8–9, där de kan fördjupa sin kunskap om demokrati och lära sig använda verktyg för delaktighet och inflytande i samhället. Material, uppgifter och lektionsplaner som stöd för undervisningen samt anvisningar för hur du kan ordna ett besök hos riksdagen. <http://www.ungdomensriksdag.fi>.
- Justitieministeriets valwebbplats. <http://www.vaalit.fi>.
- Justitieministeriet (2010): ”Ungas röst – vuxnas valurna”. <http://www.om.fi/1274105479546>.
- Justitieministeriet (2010): Sammandrag av utlåtandena om betänkandet ”Ungas röst – vuxnas valurna” av arbetsgruppen för rösträttsåldern. <http://www.om.fi> -> *Julkaisut -> Mietintöjä ja lausuntoja -> Mietintöjen ja lausuntojen arkisto -> Mietintöjä ja lausuntoja 2011 -> 05/2011 Lausuntoyhteenveto äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”.*
- Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf (2010): 16 syytä. <http://www.alli.fi> -> *Julkaisut -> Allianssin julkaisut -> 16 syytä.*
- Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf (2010): Aikuistumisen tikkaat. <http://www.alli.fi> -> *Julkaisut -> Allianssin julkaisut -> Aikuistumisen tikkaat.*
- Om att rösta vid 16 år. <http://www.facebook.com> -> *Äänioikeus 16-vuotiaille.*

anda. Samtidigt är eleverna i tillfälle att upplysa ortens påtryckningsgrupper om sina mål.

LEKTION

I. FÖRBEREDELSE

Eleverna förbereder en lektion med besök, bestämmer vilka som ska bjudas in, skickar ut inbjudningar och kommer överens om vad lektionen ska innehålla.

UPPLADDNING

Klassen diskuterar: Vad tänker man på när man hör ordet medborgarorganisation? Vilka organisationer och samhällsrörelser känner du till? Vilken organisation eller gemenskap är du medlem av? Vilka slag av kampanjer eller jippon har du deltagit i?

De ungas deltagande i organisationsverksamhet har avtagit under 2000-talet. Det är särskilt tydligt i fråga om ungdomar under 15 år. Ungefär 45 procent av 10–29-åringarna är medlemmar i någon organisation, och något under hälften av dem är varje vecka med i verksamheten. Största delen av de ungdomar som är med i organisationer hör till en idrottsförening.

40 procent av ungdomarna känner inte till vad de mest betydande organisationerna sysslar med och 32 procent upplever organisationer som främmande. Av gymnasisterna upplever 8 procent att någon medborgarorganisation är viktig för dem.

I det här avsnittet bekantar man sig med medborgarsamhället genom att bjuda in lokala aktörer som klassens gäster. Under sammankomsten bekantar sig eleverna med de inbjudnas verksamhet och opinionsbildande verksamhet. Avsikten med de övningar som ingår i lektionen är att väcka diskussion i en positiv och trevlig

MEDBORGARSAMHÄLLET Med medborgarsamhälle avser man människors på frivillighet baserade verksamhet. Med det avses föreningar, organisationer, klubbar samt olika rörelser och gemenskaper. Centrala politiska aktörer i medborgarsamhället är frivilligorganisationer och samhällsrörelser, intresseorganisationer och partier.

MEDBORGARORGANISATION I medborgarorganisationerna samlar man sig kring ett gemensamt intresse och försöker främja sin sak genom att påverka beslutsfattare, den allmänna opinionen eller den allmänna verksamhetskulturen. För det mesta är medborgarorganisationerna registrerade föreningar.

INTRESSEORGANISATION En intresseorganisation driver sina medlemmars eller sin referensgrupps intressen. Viktigast av de ekonomiska intresseorganisationerna är sedan länge arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna, bland andra Finlands Fackförbunds Centralorganisation och Näringslivets Centralorganisation.

WEBBGEMENSKAPER Traditionella föreningar verkar numera både i den fysiska världen och på webben. Dessutom håller det på att uppstå en medborgarverksamhet som sker enbart på webben. Rörelser av den typ som förekommer enbart på webben har tillsvidare uppstått främst inom de sociala medierna. Ur samhällets synvinkel sett är traditionell medborgarverksamhet och sådan som sker på webben inte jämställda. En sammanslutning som verkar enbart på webben kan inte registreras som förening, vilket bland annat betyder att den inte kan ansöka om verksamhetsbidrag, så som en traditionell organisation som omfattas av föreningslagen.

Tips

Kampanjen Haluan nähätä muutakin (Jag vill se nånting annat) som igångsattes av en enskild människa, är ett bra exempel på hur man kan påverka utan att organisera sig officiellt. Under denna kampanj befriades 21 busshållplatser i Helsingfors från reklam den 24–31.1.2011. Mer information om kampanjen finns på adressen <http://haluannahdamuutakin.wordpress.com/>.

PLANERING OCH INBJUDAN

Klassen diskuterar vilken sorts aktörer de vill bjuda in. Vilka teman intresserar dig? Vilka organisationer känner du? Vilken typ av aktörer skulle du vilja bekanta dig med? Läraren skriver

upp elevernas önskemål.

Klassen utreder vilka aktörer som verkar i hemkommunen eller i närområdet. På Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf:s sidor finns webbadresserna till 118 medborgarorganisationer (<http://www.alli.fi> -> *Jäsenjärjestöt*). De är ungdomsorganisationer eller sådana vars arbete inriktas på ungdomar.

Genom val där rösterna räknas med enkel pinnstatistik bestämmer eleverna vilka aktörer som ska inbjudas (varje elev har exempelvis tre röster).

Klassen diskuterar hur en bra inbjudan formuleras. Hur angriper man ämnet? Vad ska brevet innehålla? Läraren skriver upp förslagen på tavlan och delar klassen i fyra grupper. Följande uppgifter fördelas eller lottas ut bland grup-

perna: a) insamlande av kontaktinformation och ansvar för e-postkontakten, b) utarbetande av ett utkast till inbjudan, c) utarbetande av ett bingorutfält eller en motsvarande bekantningsuppgift d) planering av de egentliga diskussionsämnena.

Med gästerna kan man till exempel diskutera sina egna påverkansplaner, de ungas delaktighet

i hemkommunen, organisationernas verksamhetssätt eller aktuella ärenden. Vad behövs samhällsrörelser för? Vilken är deras roll i en demokrati? Varför är inte ungdomar intresserade av organisationernas verksamhet, och vilken sorts verksamhet skulle intressera eleverna i klassen? Påståendena i bekantningsbingon kan formuleras utgående från diskussionsämnena.

Klassen går igenom det utkast till inbjudan som gruppen presenterar, och finslipar den. Den grupp som samlat kontaktinformation skickar ut inbjudningarna. Den får också bok över svaren och skickar tackbrev till gästerna efter besöket.

Grupperna b) och c) presenterar sina förberedelser. Klassen diskuterar förslagen och finslipar dem utgående från vad man kom fram till i diskussionen.

2. TRÄFFEN

Gästerna och ungdomarna bekantar sig med varandra, presenterar sig och samtalar i smågrupper om sådant som intresserar unga människor.

VI LÄR KÄNNA VARANDRA!

Åsiktsbingo ger lust att knyta kontakt och är en lättsam introduktion till ämnet. Bingoblanketterna som klassen gjort kopieras upp för både elever och gäster (ett exempel finns i bilaga 3). Läraren ber alla stiga upp, gå runt i klassen och fråga andra om deras åsikter. När en spelare hittar en person vars bingoruta stämmer med hans, skriver han upp namnet på denna person. Vinner gör den som först har ett namn i varje ruta. Man får inte skriva sitt eget namn i en ruta, och samma namn får inte förekomma två gånger på samma blankett.

Den som först får sitt papper fyllt ropar ”bingo”. Som avslutning läser läraren upp påståendena i bingorutfältet. Hon/han ber de spelare som instämmer med påståendet att markera. Eleverna kan också hitta på en egen bekantningslek eller -uppgift att använda i början av lektionen. Efter att man bekantat sig med varandra ber läraren gästerna att kort presentera sig och sin sammanslutning.

DISKUSSION I SMÅGRUPPER

Klassen och gästerna delas in i smågrupper. Ifall det finns bara en enda gäst behövs inga smågrupper. Grupperna diskuterar teman som eleverna fastslagit. Det är skäl att ge grupperna ett tema i gången att behandla. Till sist berättar grupperna vad de kommit till för varandra.

Man kan inleda gruppdiskussionen med en absurd fråga som uppmuntrar till kreativt tänkande och ledigt småprat: Ifall din hemort vore ett djur, vilket djur skulle den då vara?

INFLYTANDE PÅ HEMORTEN

Som avslutning på lektionen diskuterar hela klassen och gästerna tillsammans följande frågor:

- Vilka är gästernas tips för att ungdomarnas påverkansplaner ska förverkligas?
- Vilken nytta skulle unga människor ha av samarbete mellan ungdomar och organisationer eller sammanslutningar? Och vilken nytta skulle organisationerna ha av det?
- Varför lönar det sig för ungdomar att ansluta sig till organisationer eller partier?
- Om du skulle ansluta dig till en organisation, vilken skulle det vara?
- Vad för sorts verksamhet skulle du vilja ha på din hemort?
- I vilket slag av verksamhet skulle du vara redo att engagera dig?

GENOMGÅNG

Kommunikationsgruppen formulerar ett tackbrev till gästerna. Klassen/gruppen funderar på vad man lärde sig. Förändrades elevernas uppfattningar om organisationsverksamhet? Är du intresserad av de gästande aktörernas verksamhet? Gav gästerna goda, realistiska tips och verksamhetsförslag? Varför är inte ungdomar intresserade av organisationsverksamhet?

POLITIKERSKUGGNING

Tema: Kommunal demokrati, kommunalpolitik.

Kunskaper: Kommunalpolitikerns roll och inflytande, de olika aktörerna inom kommunalt beslutsfattande.

Färdigheter: Planera och genomföra en sammankomst, föra en dialog, främja sina mål.

Hjälpmedel: En dator med Internetuppkoppling för informationssökning.

Tid: Från fyra till åtta lektioner.

Politikerskuggning är en 4–8 lektioner lång inlärningsprocess, där eleverna kikar in bakom kommunalpolitikens kulisser, stiftar närmare bekantskap med en kommunalpolitiker och följer med hur hon/han arbetar.

Själva skuggningen är metodens viktigaste del. Kring den kan man, om resurser finns, lägga till förberedande avsnitt och lektioner där man går igenom respons.

Metoden prövades år 2010 i några skolor. Testen visade att skuggningen tar tid också utöver de normala skoldagarna. I sin helhet passar den därför bäst som valbar kurs, klubbverksamhet eller ”arbetsredskap” för elevkårsstyrelser.

Responsen från studerande och lärare var mycket positiv. Ännu mer behållning har man av denna metod om skuggningen kan kopplas till arbetet för klassens eller elevkårens påverkansplan. Den passiva skuggningen blir en aktiv, målinriktad verksamhet.

LEKTIONERNA

I. INBJUDAN

Under den första lektionen uppmuntrar läraren eleverna att gå med i skuggningsprocessen. Klassen planerar tillsammans hur skuggningen ska gå till och skickar inbjudningar till de politiker som ska skuggas.

VAD ÄR POLITIKERSKUGGNING?

Läraren presenterar metoden Politikerskuggning för eleverna och går igenom de olika faserna i den. Klassen diskuterar vad som krävs för att de olika faserna ska lyckas och funderar på vad man kan ha för nytta av skuggning. Skuggningen kan med fördel kombineras med arbetet för att gynna klassens eget eller egna mål för inflytande!

Elevkommentarer om skuggningen som testades år 2010:

”Tällaisia seuranta- ja projektitehtäviä täytyisi saada nuorille lisää.”

– Gymnasieelev, Seinäjoki

”As a matter of fact that was the BEST DAY of our lives and we wouldn’t mind doing it over and over and over again if we had the chance to.”

– Två niondeklassare med invandrarbakgrund, respons från den riksomfattande skuggningsdagen, Helsingfors.

”Ennen kunnanvaltuutettujen työhön tutustumista minulla oli jonkinlaisia ennakkokäsityksiä siitä, mikälaista se voisi olla. Olin ajatellut, että kokouksia on harvoin, ja sitä kautta myös työtä melko vähän. Käsitkseni kuitenkin muuttuivat, ja ymmärsin, että työ onkin vaativaa ja paljon aikaa vievää. En myöskään ollut täysin ymmärtänyt, että kunnanvaltuutetut päättävät todella suuristakin asioista, ja tämä myös hieman yllätti minut. Heidän päätöksilään on siis todella suuria merkityksiä elämäämme täällä Seinäjoella.”

– Gymnasieelev, Seinäjoki

”Jag skall själv ta initiativ om jag vill föra fram något ärende, man kan inte bara vänta på att någon annan skall göra ditt jobb, att ta initiativ själv är det bästa du kan göra!”

– Niondeklassare, Helsingfors

INBJUDAN SKICKAS

Klassen funderar på vem de vill bjuda in att bli skuggad, och hur inbjudningarna ska skickas till politikerna. Klassen gör en lista på dem som ska inbjudas och diskuterar hur en bra inbjudan ska vara formulerad.

Läraren delar in eleverna i smågrupper. En del av dem utarbetar en skiss till inbjudan och några andra utreder hur man får kontakt med dem som bjuds in. Uppgifterna fördelas genom lottning eller enligt visat intresse.

Grupperna visar sina utkast till inbjudan för

de andra. Klasserna väljer ett av utkasterna och finslipar det. På inbjudan bör sista svarsdatum tydligt framgå. Med inbjudan kan man skicka bilagan: ”råd till politiker som ska skuggas” (bilaga 4). Inbjudan ska också innehålla lärarens kontaktinformation, med tanke på eventuella frågor.

Klassen går igenom listorna med kontaktinformation och kommer överens om hur man skickar inbjudningarna (några elever, smågrupper som alla sköter varsin politiker, eller läraren). Klassen kan öppna ett eget e-postkonto, och får då alla svar till ett och samma ställe. Ansvaret för att sköta e-posten kan ges till några elever.

Undvik låsning

Skuggningen sker delvis om kvällen då fullmäktige och nämnder har möten. Eleverna förutsätts alltså åtminstone en gång delta i övningar utom skoltid. Eleverna och eventuellt också föräldrarna bör genast i början informeras om detta. Man bör också försäkra sig om att skolskjutsar och andra praktiska arrangemang fungerar.

Även om eleverna själva beslutar vem de vill skugga, kan man gärna uppmuntra dem att till skuggningen bjuda in politiker som är så olika som möjligt och företräder olika partier.

2. DETEKTIVARBETET BÖRJAR

Det är skäl att låta flera veckor gå mellan den här och föregående lektion, så politikerna hinna ge svar på inbjudningen.

VALINTA

Elever och lärare går tillsammans igenom politikernas svar på skuggningsförfrågan.

Läraren delar in eleverna i grupper på 2–5

BEGREPP

KOMMUNFULLMÄKTIGE har den högsta beslutanderätten i kommunen. Vid val som förrättas vart fjärde år väljer kommuninvånarna medlemmar till fullmäktige. Fullmäktiges möten är offentliga. Fullmäktiges beslut kan överklagas genom kommunalbesvär. Kommunfullmäktige godkänner kommunens budget för följande år och gör en ekonomiplan för de följande tre åren. I den av kommunfullmäktige godkända budgeten fastställs hur stora summor som ges till olika sektorer. Nämnderna som ansvarar för respektive sektor fördelar pengarna till olika ändamål inom dem. Ifall kommunen kallar sig stad kallas kommunfullmäktige stadsfullmäktige.

KOMMUNSTYRELSE Kommunstyrelsen tillsätts av kommunfullmäktige. Styrelsen ansvarar för kommunens förvaltning, skötseln av ekonomin, beredning och genomförande av beslut samt övervakningen av beslutens laglighet. Kommunstyrelsen bevakar kommunens intressen, representerar kommunen och för dess talan. Styrelsens möten är offentliga och man kan lämna in begäran om omprövning av dess beslut. Kommunstyrelsen samlar nämndernas och andra organs förslag till följande års budget. Utgående från dessa förslag utarbetar styrelsen ett budgetförslag till fullmäktige. Efter att budgeten godkänts övervakar styrelsen att den följs.

NÄMND Kommunfullmäktige tillsätter kommunens olika nämnder, till exempel kultur-, ungdoms-, byggnads- och grundtrygghetsnämnderna och beslutar vem som sitter i dem. Vanligen väljs medlemmar till nämnderna för fyra år i taget, och alla kommuninvånare som fyllt 18 år kan bli nämndmedlemmar, ifall inte annat anges. Nämndernas möten är i princip offentliga.

De ärenden som behandlas i nämnderna bereds av tjänstemän, vilket till exempel innebär att ärenden som behandlas i undervisningsnämnden bereds antingen i bildnings- eller undervisningsväsendet. Också vid sammanträdena föredras ärendena av tjänstemän. Sedan diskuterar nämnden ärendet och beslutar att godkänna eller förkasta och om eventuella ändringar. Då man fattat beslut i ärendet, verkställs beslutet eller skickas till kommunfullmäktige för behandling. Nämnderna presenterar sina sektorers beräknade utgifter för stadsstyrelsen, och de fogas till nästa års budget. När fullmäktige har godkänt denna fastställer nämnden noggrannare hur mycket pengar som ska användas för olika ändamål.

KOMMUNDIREKTÖR Varje kommun har en person som ansvarar för kommunens förvaltning: en kommundirektör eller borgmästare. Kommundirektören är en tjänsteman medan borgmästarens uppdrag är en förtroendepost. Det är betydligt vanligare med kommundirektörer än med borgmästare. Utom för administrationen har kommundirektören även ansvar för kommunens ekonomi och, tillsammans med kommunstyrelsen, för verksamhetens laglighet. Kommundirektören representerar kommunen och undertecknar avtal på kommunens vägnar. I städer kallas kommundirektören stadsdirektör.

personer. Klassen kommer överens om vilken politiker respektive detektivteam ska skugga. Ifall tillräckligt många ”skuggningsobjekt” anmäler sig är det bäst att eleverna arbetar parvis

under skuggningen.

Klassen skickar tackbrev till alla som svarat, också till dem som inte kan vara med denna gång. Tackbrevet kan göras enligt samma proce-

dur som inbjudan. Läraren kan också ge någon i klassen fullmakt att utarbeta brevet.

Det är viktigt att det är elevernas intresse som styr valet av skuggningsobjekt. Då blir alla personer som skuggas jämlikt behandlade.

FÖRSTORINGSGLAS

Inte ens den bästa detektiv klarar sina skuggningsuppdrag utan att först skaffa bakgrundsinformation. Den här övningen i informationsökning lär eleverna hur man söker information i källor av olika slag, orienterar dem i kommu-

nens webbsidor och politiska fält och uppmunt-
rar dem att granska källor med kritiska ögon.
Insamlandet av bakgrundsmaterial inleds under
lärarens ledning. Sedan fortsätter det på egen tid
i form av teamarbete. Eleverna behöver en dator
med Internetanslutning. Som källor kan teamen
bland annat använda kommunens webbsidor,
kommunfullmäktiges och -styrelsens samt
nämndernas färskaste protokoll, skuggningsob-
jektets blogg och partiets webbplats.

Skuggningsteamets uppgift är att ta reda på:

- Grundläggande uppgifter
Vem är hon/han? Vad jobbar hon med?

Vilket parti representerar han? Vilka förtroendeuppdrag har hon? Har han en uttalad åsikt om ärendet som eleverna jobbar för?

- Bakgrundsinformation om parti
Vilka värden företräder partiet? Vilka ärenden driver det? Vilken ställning har det på riks nivå och lokalt? Hurdant stöd fick partiet i förra valet? Vilka frågor intresserar sig partiet för på lokalplanet? Partiets inställning i ärendet som eleverna arbetar för?
- Bakgrundsinformation om den organisation där skuggningsobjektet har förtroendeuppdrag
Ifall den som ska skuggas till exempel sitter i fullmäktige, styrelsen eller en nämnd kan eleverna utreda: Hur många medlemmar organet har? Hur platserna är fördelade mellan partier, män och kvinnor, åldersgrupper, bostättningsområden och yrkesgrupper? Hur ofta har man möte? Vilka ärenden beslutar man om på mötena?
- Bakgrundsinformation om åsikter
Vilka utlåtanden har skuggningsobjektet gett? Har hon/han skrivit tidningsartiklar, blogg eller liknande? Vilka andra uppgifter om samhällsverksamhet finns det?

3. PRESENTATION

Teamen presenterar sina skuggningsobjekt för klassen, förbereder mötet och ordnar ett förberedande möte med dem som ska skuggas.

RESULTATET AV DETEKTIVARBETET

Detektivteamen presenterar sina skuggningsobjekt för de andra. Resultaten presenteras av hemuppgiften genom att bilda nya grupper som alla består av elever från olika skuggningsteam (endast en per skuggningsteam). Varje gruppmedlem presenterar för de andra den efterforskning hans eget team har gjort.

KORSFÖRHÖRSFRÅGOR

Eleverna går tillbaka till sina egna skuggningsteam och teamet antecknar 10 frågor som det vill ställa till den person som ska skuggas. I arbetet med att hitta på frågor används information som eleverna fick när de gjorde hemuppgifterna samt deras påverkansplan. Frågorna får också vara kritiska. Eleverna kan be den person som ska skuggas att förtydliga sin ståndpunkt gällande någon viss fråga, insändare eller liknande.

DET FÖRBEREDANDE MÖTET

Klassen bjuder in de politiker som ska skuggas till ett möte med läraren och representanter för klassen. Syftet är att snabbare komma överens om arrangemangen och skapa en helhetsbild av hur skuggningen går till.

Klassen väljer sina representanter till mötet. Den gör också en lista över sådant som ska diskuteras och sådant man ska komma överens om.

Under mötet presenterar läraren och klassrepresentanterna metoden och dess syfte för politikererna. Deltagarna kommer överens om tidtabellen och andra praktiska frågor. En politiker som ska skuggas ska välja ut det möte eller de möten dit han/hon tar eleverna med sig. Det kan vara fråga om fullmäktiggruppens, kommunstyrelsens eller -fullmäktiges möten. De som ska skuggas ombeds sköta de tillstånd och överenskommelser som krävs för att eleverna ska få vara med.

Eftersom de olika mötena inte hålls samma dag observerar skuggningsteamet sina politiker under olika tider. För att alla ska gå vidare i samma takt i lärandeprocessen bör skuggningarna ändå ske inom två veckor.

TRÄFF OCH MÖTE

Skuggarna och de som ska skuggas träffas. Både eleverna och politikererna får i förväg veta vad

som ska diskuteras. Gruppen arbetar tillsammans så gott den kan, utan styrning utifrån.

Först presenterar sig alla kort. Politikern berättar om sitt arbete och sitt förtroendeuppdrag. Ungdomarna ställer frågorna de har förberett och presenterar det initiativ eller mål de vill påverka.

Politikern nämner frågor som hon/han vill höra ungdomarnas åsikter om. Politikern och ungdomarna går tillsammans igenom det kommande mötets föredragningslista.

Skuggningsteamet deltar i det möte som deras skuggningsobjekt valt ut och noterar särskilt hur ”deras” politiker agerar. Teamet tar med sig anteckningsmaterial för att kunna skriva upp sådant som blev oklart och eventuella kommentarer.

Teamet och den skuggade träffas efter mötet och för en avslutande diskussion: Har ungdomarna frågor som blev obesvarade under mötet? Vad ansåg de om mötet? Tycker de att det är ett bra sätt besluta om kommuninvånarnas gemensamma ärenden? Till slut tackar man och säger adjö.

4. RESPONS

Under den sista lektionen diskuterar skuggningsteamet hur skuggningen lyckades och vilka tankar den väckte. Man lyssnar också på de andras erfarenheter. Eleverna funderar tillsammans ut vilken hälsning de vill sända till kommunens påverkare på basis av intrycken de fick under skuggningen.

VAD FICK MAN UT TRÄFFEN?

Skuggningsteamet diskuterar och svarar på följande frågor: Vad anser du om ”er” politikers

agerande under mötet? Skulle du kunna tänka dig att rösta på honom/henne i ett val? Varför eller varför inte? Hur förhöll sig skuggningsobjektet till ert teams mål? Vilka av de frågor som behandlades tyckte du att var intressanta? Vilka av de beslut ni stötte på under arbetets gång inverkar på ert liv? Hur kan du i fortsättningen delta i beslutsfattandet? Vad vill du hälsa till kommunens beslutsfattare?

Teamet omgrupperar sig så att det i varje ny smågrupp finns endast en person från varje team. Eleverna delger varandra sina erfarenheter (Hurdan var träffen? Vad diskuterades under den? Hur var det att delta i mötet?) och sin egen grupps uppföljande diskussion. Därefter samlar grupperna skuggningsteamens hälsningar till kommunens beslutsfattare. Eleverna går tillbaka till sina egna skuggningsteam.

Teamet skriver ett tackbrev till den politiker de skuggade, och bifogar hela klassens hälsning till kommunens beslutsfattare.

■ Tips

Webbplatsen Valtikka.fi publicerar gärna elevproducerat material om politikerskuggning. Man kan skriva blogg, göra en nyhetsgrej om träffen eller mötet, eller rapportera om saken med utgångspunkt i sin påverkansplan. Intresserade skribenter kan kontakta Valtikkas redaktion (<mailto:toimitus@valtikka.fi>) och avtala om lösenord och publiceringstidpunkt.

Blev du intresserad av skuggning? Skulle du vilja besöka riksdagen och följa med hur riksdagsmännen arbetar? Hela hösten pågår Valtikkas evenemang Valtikka GOES Eduskunta och man inbjuder aktiva ungdomar med till Helsingfors. Kolla in Valtikka och delta – du kan få vara med och skugga en politiker! <http://www.valtikka.fi>.

MEDIERNA

Tema: Medierna som redskap för inflytande, mediernas roll i demokratin.

Kunskaper: Medierna som redskap för inflytande.

Färdigheter: Kritisk medieanalys, produktion av stoff till medier.

Hjälpmedel: Dator och Internetanslutning, de medier man kommer överens om i uppföljningsdelen.

Tid: En lektion, en hemuppgift och ett eventuellt besök.

Så gott som varje stund är medierna närvarande i unga människors vardag. Man studerar och man fyller sin fritid med dem. Man sköter sina ärenden med deras hjälp och njuter av underhållning. Via medierna får man information. För att handskas med den krävs medieläskunighet av de unga, det vill säga förmåga att kritiskt granska ord och bilder. I medierna kan man också skapa innehåll för andra att ta del av, och se till att det man själv vill informera om når en vidare krets.

Medierna är ett viktigt redskap för att medborgarnas kommunikativa rättigheter ska tillgodoses. Med mediernas hjälp tar man upp ärenden till offentlig diskussion, bearbetar åsikter och påverkar hur ärenden förs vidare till politiskt beslutsfattande. Inflytande förutsätter alltid mediekunskap.

”Mediernas uppgift i en demokrati är att så öppet och på så olika sätt som möjligt informera medborgarna om sådant som angår dem och få till stånd en offentlig diskussion som bygger på

den bästa tillgängliga informationen.

Demokrati förverkligas bäst, då folk kan göra sina val utgående från all tillgänglig information och då alla har lika möjligheter att bilda sig en egen åsikt och fatta beslut utgående från den. Mediernas uppgift kan inte vara att servera en färdig åsikt, utan att erbjuda kritiska redskap som grund för det människor anser och vill.” (Nieminen et al., 2005) (Fri översättning).

I det här avsnittet granskas medierna framför allt som redskap för inflytande. Granskningen kopplas till ungdomarnas påverkansplaner. Samtidigt diskuteras mediernas roll i en demokrati.

LEKTION

HUR ANVÄNDER DU MEDIERNA?

Klassen diskuterar sina medievanor: Vilka medier följer du med? Hur ofta och när använder du dem? Vilken typ av frågor intresserar dig?

Skapar du eget innehåll i medier?
Hurdant?

■ Tips

Klassen kan bekanta sig med 15-åriga brittiska Matthew Robsons analys, skriven år 2009, där han beskriver medievanorna i sin bekantskapskrets. Tycker du att finländska ungdomars medievanor är annorlunda än de i Robsons analys? På vilket sätt har medierna förändrats sen år 2009? Har ungdomarnas medievanor förändrats? Hur långt kan man generalisera utgående från en enda människas rapport? Robsons analys

finns på the Guardians webbplats på adressen: <http://www.guardian.co.uk/business/2009/jul/13/teenage-media-habitsmorgan-stanley>.

HUR SÄGA MIN MENING

Klassen eller smågruppen studerar den påverkansplan som utarbetades i det första avsnittet och funderar på hur man kan utnyttja medierna. Gruppen väljer de medier som passar bäst för deras påverkaruppdrag (riksnyhetsmedier och lokala sådana, tidskrifter, elektroniska medier, sociala medier, speciella webbforum för påverkan och kanaler för direktrespons).

FAKTA

I Finland är yttrandefriheten garanterad i grundlagen:
”12§. Yttrandefrihet och offentlighet. Var och en har yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag. Bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn kan utfärdas genom lag. Handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna är offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar.

Följande frågor är till hjälp vid valet:

- Vilken karaktär har mediet? Vilken typ av innehåll publiceras där? Vilken är målgruppen? Hurdant är spridningen?
- På vilket sätt berörs mediets målgrupp av målsättningen? Har målgruppen en förhandsuppfattning om saken? Vad vill du få fram och hur vill du påverka målgruppen? Vilket är det centrala budskapet i det du har att säga? Hur väcker man diskussion om ämnet?
- Har du kontakter med mediet ifråga? Hur kommer man bäst i kontakt med medierna?
- Vilken betydelse för själva saken har den offentlighet som eftersträvas via medier? Ur vilken synvinkel vill man presentera saken? Vad vill man nå med medieoffentligheten?

REDAKTÖRSBESÖK

För att kunna använda medierna på ett effektivt och målinriktat sätt krävs fungerande kontakter. Klassen kan bjuda in en redaktör från lokaltidningen eller den lokala radiokanalen eller själv besöka redaktionen. Klassen diskuterar vilka

slags nyheter eller artiklar som publiceras av det medium som redaktören företräder? Vilka publiceringskriterier har detta medium?

Redaktören och eleverna kan också diskutera mediernas roll, journalistikens spelregler och behandlingen av samhällsfrågor som rör unga människor. Hurdant är nyhetsförmedlingen sedd med unga människors ögon? Är den objektiv och mångsidig? Vilken bild av samhället ger nyhetsförmedlingen? Och av politiken? Eller av de unga? Hurdant inflytande tror du att medierna har? Hur stort är mediernas ansvar när de behandlar olika ärenden?

VAD SÄGS UT, VAD SÄGS INTE UT

Under en kurs följer eleverna med hur ett visst ämne behandlas i medierna. Det kan anknyta till deras egen påverkansplan eller vara vilket aktuellt samhällstema som helst som intresserar dem (till exempel studiestödet).

Klassen väljer ett gemensamt ämne att observera och delar upp medierna mellan smågrupperna. Alternativt observerar smågrupperna var sitt eget ämne och de medier som ska iaktas delas upp mellan eleverna i gruppen. Klassen/gruppen bestämmer vem eller vilka som synar nyhets- och aktualitetsmedier (tryckta och elektroniska), medborgarjournalistik och sociala medier.

Ärenden att granska:

- Vad skriver man om när ämnet behandlas? Vad skriver man inte om?
- Är det någon detalj eller aspekt som inte behandlas? Ur vems synvinkel presenteras ämnet?
- I vilken ton presenteras ämnet? Märks redaktörens eller utgivarens inställning?
- Behandlas ämnet i en vidare kontext?
- Vilken sorts bildmaterial använder man i anslutning till ämnet?
- Hur behandlas unga människor? Som subjekt eller objekt?

Klassen eller smågruppen kan starta en blogg där man fortlöpande iakttar ämnet, lyfter fram intressanta saker som anknyter till det, kanske ifrågasätter det sätt på vilket ämnet behandlas, och själv producerar material som hänför sig till det.

GENOMGÅNG

Smågrupperna presenterar resultatet av sin observation för klassen. Klassen diskuterar: Påverkade medierna beslutsfattandet i ärendet? Hade det sätt på vilket medierna behandlade ämnet någon inverkan på den allmänna opinionen? Eller på elevernas åsikter? Hur skiljde sig de olika medierna från varandra i fråga om sättet att behandla ämnet? Var behandlades ämnet mest? Var behandlades det inte alls?

Eleverna bedömer mediernas sätt att behandla de observerade ämnena, och hur aktivt de gör det. De kan skicka respons till ett visst medium eller en viss redaktör.

Tips

Genom att undersöka nyhetsförmedlingen om uppståndelsen kring valfinansieringen kan klassen fundera på mediernas roll i en demokrati.

MER INFORMATION

- Opinionsnämnden för massmedier (2011): Journalistreglerna. <http://www.jsn.fi> -> *Journalistreglerna*.
- Tidningarnas förbund. Tips och inspirationsmaterial om användning av tidningar i skolarbetet. <http://www.sanomalehdet.fi> -> *Tidningen i skolan*.
- Hannu Nieminen, Minna Aslama och Mervi Pantti (2005): Media ja Demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma (Medium och demokrati i Finland. En kritisk synvinkel). Justitieministeriet. <http://www.om.fi> -> *Julkaisut -> Julkaisusarjat -> Oikeusministeriön julkaisuja -> Julkaisujen arkisto -> Oikeusministeriön julkaisuja 2005*.
- Sällskapet för mediefostran. <http://www.mediakasvatus.fi>.

FAKTA

Finländska ungdomar i åldern 15–24 år tittade år 2010 i medeltal 105 minuter i dygnet på television. Av 15–19-åringarna använde 89 procent Internet dagligen, och ifråga om tidsanvändning har Internet gått förbi televisionen. År 2008 läste 63 procent av 13–19-åringarna tidningar.

I 2008 års enkät om ungdomsbrottslighet meddelade 69 procent av ungdomarna att de under det senaste året olovligt hade laddat ner filer. Vanligast var att man laddade ner musik och filmer.

Vilken är mediernas roll? Vilket inflytande har de? Vad anser du om uppståndelsen? Och om nyhetsförmedlingen i anslutning till den? Vad är syftet med journalistiken? Anser du att medierna med sin verksamhet förstärker demokratin?

Klassen får fundera på de elektroniska mediernas och medborgarjournalistikens möjligheter genom att bekanta sig med webbplatsen: <http://www.ushahidi.com>. Ushahidi grundades år 2008 för att rapportera om våldet i Kenya. Dess verksamhet bygger på frivillig medborgarjournalistik. Webbplatsen användes till exempel under katastrofen i Haiti, då man med hjälp av frivilliga lokaliserade överlevande som alltjämt var fångna i rasmassorna.

10

KULTUR

Tema: Att ta ställning med hjälp av kultur

Färdigheter: Att kunna tolka konst

Hjälpmedel: Musikinstrument, musik eller bildmaterial

Tid: En timme

Det finns mer än ett sätt att påverka i samhället. Ett rött streck på ett papper blir ett konstverk, en dikt, en utgångspunkt för en performance eller ett glittrande band i en webbkampanj. Det kan vara början på ett dokument, en film eller vara en upptakt till prosa eller musik.

Alla former av kultur har använts för att främja ideologier eller enskilda mål. Med kultur har man motsatt sig krig, stöttat valkampanjer och lyft fram missförhållanden i samhället – rasism, klasskillnader, ojämlikhet.

I det här avsnittet granskar vi kulturen som redskap för påverkan. I exempelktionen används musik och bildkonst, men man kan lika väl bekanta sig med litteratur, drama och performancekonst.

LEKTION

Klassen diskuterar: Vilken kultur- eller konstform intresserar dig mest? Vad gillar du och varför?

Och vad irriterar dig? Vad betyder orden kultur och konst för dig?

HUR JAG LYSSNAR PÅ MUSIK

Klassen ordnar en lästund med ställningstagande musik, och samlar låtar till den. Styckenas texter delas ut till eleverna innan de börjar lyssna. Klassen tittar på styckenas musikvideor, exempelvis på YouTube (<http://www.youtube.com>).

Medan eleverna lyssnar diskuterar de: Vilken är den tidsmässiga och rumsliga kontexten? I vilket slags samhälle lever man i sången? Vad är det som musikern tar ställning till? Samverkar budskapet och redskapet? Vad tyckte du om stycket? Vilken sorts bildmaterial och symbolik användes i videon? Vad vill man säga med det? Stöder bildmaterialet texten?

Om eleverna vill kan de poängsätta låtarna.

Ställningstagande musik på finska är till exempel Pelle Miljoonas (*Olen työtön*), Eppu Normaalis (*Suomi-ilmiö*), Chisus (*Baden-Baden*),

Avains (*Avain featuring Iso H Elämä on tentti*), Stam1nas (*Hammasratas*) och Palefaces (*Helsinki – Shangri-La*).

49

EN RESA IN I BILDEN

Klassen väljer en bild (ett konstverk, ett fotografi, en affisch, en illustration, en bokpärm), som eleverna tillsammans analyserar. Bilden bör på ett eller annat sätt ta ställning till någonting i samhället, åtminstone enligt elevernas mening.

Klassen diskuterar bilden och låter ordet gå vidare genom att kasta en boll till varandra. Vad ser du i bilden? Vilken sorts känslor väcker

bilden? Är den glad, sorglig, irriterad, lättsam? Vad doftar det i bilden? Hur känns det inuti den? I vilken sorts värld lever man i bilden? Vilka regler gäller där? Vad är det en person, eller något annat på bilden, vill ge uttryck för? Vad vill bilden påverka? Hur skulle en berättelse skriven på bilden lyda?

Berättelsen kan man hitta på genom sago-tering, där en boll som man kastar till varandra markerar att ordet går vidare. En av eleverna skriver upp vad de andra säger. Till sist läser han/hon upp hela berättelsen. Därefter funderar klassen över varför berättelsen om bilden fick just den formen. Vad var det som bestämde riktningen?

LISÄTIETOJA

- Performancekonst: The Vacuum Cleaner, <http://www.thevacuumcleaner.co.uk/>.
- Finländsk performancekonst: Fredrika Biström, <http://www.fbistrom.com/other%20art/pages/collage.html>. En artikel om performance: Helsingin Sanomat (2010): Hullujen päivien asuun pukeutunut kerjäläinen olikin taiteilija (http://omakaupunki.hs.fi/paakaupunkiseutu/uutiset/hullujen_paivien_asuun_pukeutunut_kerjalainen_olikin/).
- Fotokonst: Iiu Susiraja, <http://www.hs.fi/nyt/artikkeli/muoto+ja+kuva/1135263338351>.

BILAGA I

EUROPEISKA UNIONEN OCH VÄRLDEN

Ideologier och mål känner inga gränser. Det som förr var nationellt är nu globalt. I det här avsnittet finns tips och länkar om Europeiska unionen och global fostran.

YOUTH IN ACTION

EU:s ungdomsprogram Youth in Action erbjuder möjlighet att samarbeta med andra ungdomar i Europa. För dem som är intresserade av inflytande passar ungdomsinitiativet och demokratiprojektet särskilt bra. Programmet är avsett för unga i åldern 15–28 år, och bygger på frivillig aktivitet utanför skolan. Programmet erbjuder inte lektionsmaterial. <http://www.cimo.fi>.

YOUR VOICE

På den här webbplatsen kan man delta i en webbdiskussion om EU, vara med om offentligt hörande och kommentera bloggar. <http://ec.europa.eu/yourvoice>.

FRAMSTÄLLNING

På denna webbplats får man veta vem som kan göra en framställning till Europaparlamentet och vad den ska handla om. På webbplatsen kan man också skicka en framställning. <http://www.europarl.europa.eu/> -> svenska -> Parlamentet -> Framställningar.

EUROPEDIRECT

Via den här tjänsten kan man via e-post eller telefon på sitt eget språk ställa frågor om Europeiska unionen. Ring 00 800 67 89 10 11 eller skicka e-post till adressen: http://europa.eu/europedirect/index_fi.htm.

UNGDOMSPARLAMENTET

På adressen <http://www.eypej.org/> kan du bekanta dig med Europeiska ungdomsparlamentet.

KEKS

På webbplatsen Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia (Alla olika, alla lika) finns praktiska metoder och material för global fostran och tips för verksamhet mot rasism. På den här webbplatsen finns exempelvis rollspelet Gaia -Kansojen kokous (Gaia – Folkens möte) och mer information om Det levande biblioteket. <http://www.keks.fi/>.

FINLANDS FN-FÖRBUND

På den här webbplatsen finns bland annat Världsmedborgarens mognadsprov och anvisningar för hur man ordnar Modell-FN-möten. FN-förbundet producerar också morgonsamlingar, uppgifter och materialpaket om globala teman. <http://www.ykliitto.fi> -> Utbildar.

50

KOMMUNENS BUDGET (UTGIFTER)

Uppgift: Gör en ny utgiftsbudget för kommunen, så att utgifternas totala summa är 28 674 000. Det är skäl att avrunda summorna till jämna tusental. Tips: Kontrollera hur stor del av utgifterna som anvisas till ungdomar och barn. Ringa in. Utgiftsposterna per invånargrupp ger en konkret bild av kostnaderna per ändamål. Red ut hur mycket pengar din kommun använder till utbildning av barn och ungdomar (grundläggande utbildning, gymnasium, yrkesläroanstalt).

	Den gamla budgeten		Förslag
	1 000 €	€/inv.	
110 Allmän förvaltning	1 416 102	265	
200 Social- och hälsovårdssektorn sammanlagt	18 570 162	3 470	
201 Social- och hälsovårdssektorns förvaltning	306 007	57	
204 Barndagvård	1 591 711	297	
205 Familjedagvård, barn	475 424	89	
207 Övrig barndagvård	510 579	95	
208 Förskoleundervisning (inom socialväsendet)	191 894	36	
212 Anstalts- och familjevård inom barnskydd	591 973	111	
217 Annan barn- och familjevård	365 191	68	
220 Anstaltstjänster för äldre	974 669	182	
225 Anstaltstjänster för handikappade	195 071	36	
230 Sysselsättningsverksamhet för handikappade	169 471	32	
235 Hemtjänst	732 253	137	
240 Annan service för äldre och handikappade	2 077 846	388	
245 Missbrukarvård	173 436	32	
253 Öppenvård inom primärvården (exkl. tandvård)	2 056 970	384	
254 Tandvård inom primärvården	461 995	86	
256 Bäckavdelningsvård inom primärvården	1 251 824	234	
260 Specialsjukvård	5 111 094	955	
270 Miljöhälsovård	90 574	17	
290 Övrig social- och hälsovård	1 242 180	232	
300 Undervisnings- och kulturväsendet sammanlagt	7 305 872	1 365	
301 Undervisnings- och kulturförvaltning	101 285	19	
303 Förskoleundervisning (inom undervisningsväsendet)	113 921	21	
305 Grundläggande utbildning	4 144 574	774	

310 Gymnasieutbildning	631 475	118	
315 Yrkesutbildning	380 463	71	
320 Yrkehögskoleverksamhet	214 315	40	
325 Fritt bildningsarbete vid medborgarinstitut	169 938	32	
327 Annat fritt bildningsarbete	6 910	1	
335 Grundläggande konstundervisning	77 214	14	
345 Övrig undervisningsverksamhet	12 526	2	
350 Biblioteksväsendet	315 279	59	
355 Idrott och friluftsliv	564 158	105	
360 Ungdomsväsendet	174 729	33	
370 Musei- och utställningsverksamhet	109 208	20	
375 Teater-, dans- och cirkusverksamhet	83 974	16	
385 Musikverksamhet	73 609	14	
390 Övrig kulturverksamhet	132 294	25	
400 Övriga tjänster sammanlagt	6 442 144	1 204	
410 Samhällsplanering	356 157	67	
420 Byggnadstillsyn	76 960	14	
440 Miljövård	69 560	13	
460 Trafikleder	960 058	179	
470 Parker och allmänna områden	254 630	48	
480 Brand- och räddningsväsendet	485 771	91	
515 Rättsväsen och säkerhet	27 725	5	
520 Avbytar-service	222 585	42	
535 Byggnader och lokaler	1 872 819	350	
545 Intern service	984 462	184	
555 Främjande av näringslivet	224 777	42	
610 Vattenförsörjning	228 698	43	
620 Energiförsörjning	97 525	18	
625 Avfallshantering	52 691	10	
630 Kollektivtrafik	338 906	63	
640 Hamnverksamhet	31 631	6	
660 Jord- och skogsbrukslägenheter	40 208	8	
669 Övrig verksamhet av affärsnatur	37 874	7	
690 Övrig verksamhet	79 107	15	
700 Driftsekonomin totalt	33 734 280	6 304	28 674 000

(Källa: Statistikcentralen)

ÅSIKTSBINGO

Exempel på åsiktsbingo.

Jag är för mera kärnkraft!	Jag är för könsneutrala äktenskap!	Jag vill att drama ska bli nytt läroämne i den grundläggande utbildningen!
Jag understöder en höjning av arbetslöshetsunderstödet!	Jag understöder en sänkning av rösträttsåldern till 16 år!	Jag är för en sänkning av skatten på bensin!
Jag vill att alla ska serveras vegetarisk mat en dag i veckan!	Jag vill att tiggande ska förbjudas i lag!	Jag är för att läropliktsåldern höjs till 18 år!

Spelregler:

Deltagarna går runt och frågar de andra om deras åsikter. När en spelare hittar en person vars bingoruta stämmer med hans, skriver han denna persons namn i rutan. Vinner gör den som först får hela rutefältet fyllt. Man får inte sätta sitt eget namn i rutan, och samma namn får inte förekomma två gånger på samma papper. Den som först fått sin blankett fylld ropar "bingo". Avslutningsvis läser man påståendena högt, ett i taget. De spelare som instämmer med påståendet markerar.

RÅD TILL POLITIKER SOM SKA SKUGGAS

Politikerskuggning är en interaktiv process. I bästa fall ger den både skuggarna och den som skuggas ett nytt perspektiv på samhällsverksamheten.

Att höra barn och ungdomar vid beslut som rör dem är en lagstadgad rättighet och skyldighet i Finland. Ungdomslagens 8§ lyder: "De unga skall anordnas möjlighet att delta i behandlingen av ärenden som gäller ungdomsarbete och ungdomspolitik på lokal och regional nivå. De unga skall därtill höras i ärenden som berör dem." Skuggningsövningen kan vara ett sätt att förverkliga delaktiggörande hörande i kommunalt beslutsfattande.

En politiker som ska skuggas kan förbereda sig genom att välja ut 2-4 aktuella frågor som rör ortens ungdomars liv. Det är skäl att beakta de unga som fullvärdiga kommuninvånare och i diskussionen ta upp skol-, ungdoms- och fritidsfrågor, men också annat som inverkar på de ungas vardag (till exempel planläggningen, trafiken, miljön, social- och hälsoservicen osv.). Det är bra att i förväg fundera ut hur frågorna kan presenteras på ett för de unga lättfattligt språk, och hur man för fram argument som påverkar behandlingen av ämnet. Den som ska skuggas kan också tänka igenom vilka frågor eleverna kan ställa om ämnet eller behandlingen av det.

De ungdomar som ska genomföra skuggningen kan vara mycket blyga och tystlåtna, och det ankommer därför på den vuxna att skapa en avslappnad stämning och få igång diskussionen under träffarna. De unga vill ha diskussion, inte powerpointpresentationer eller långa föredrag.

Ungdomarna ska vara med om åtminstone ett kommunfullmäktig- eller styrelsemöte, eller ett nämndmöte. Politikern som ska skuggas väljer de möten dit hon/han bjuder in sina skuggare. Hon/han avtalar också om saken med mötenas ordförande och skaffar nödvändiga tillstånd.

Det är bra att förbereda ungdomarna på mötet genom att kort beskriva mötespraxisen och gå igenom mötets föredragningslista. Samtidigt kan man fråga de unga hur de tror att de frågor som behandlas påverkar deras egen och deras närmastes vardag. Vad anser de om de frågor som tas upp? Hur skulle de besluta om dem? Varför?

Skuggarna skaffar sig information om skuggningsobjektets bakgrund och parti. De funderar ut frågor och ärenden som de vill diskutera med den skuggade politikern. Ungdomarna har möjligen också ett eget påverkansmål, ett ärende vars nuvarande tillstånd eller utveckling de vill diskutera med politikern.

KÄLLFÖRTECKNING

- Ahonen Timo et al. (2009): Aikalainen. Yhteiskuntaoppi 9. WSOY pro.
- CIMO (2011): Youth in Action. http://www.cimo.fi/ohjelmat/youth_in_action.
- Eduskunta: Eduskunnan historia. <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/historia.htx>.
- Eduskunta: Nuorten eduskunta. <http://www.nuorteneduskunta.fi>.
- International Association for the Evaluation of Educational Achievement (2010): International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2009. <http://ktl.jyu.fi/ktl/iccs>.
- Korhonen Antti & Mäkeläinen Kati (2010): Demokratiakasvatusmenetelmiä yläkouluihin. Oikeusministeriö.
- Kuluttajavirasto: Eko-ostaja. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/eko-ostaja>.
- Kuntalaki 17.3.1995/365. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.
- Kuntaliitto (2011): Kaupunkien ja kuntien lukumäärä. <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/aluejaot/kuntien-lukumaara/Sivut/default.aspx>.
- Kuntaliitto: Kunta- ja palvelurakennemuutos. <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/paras/Sivut/default.aspx>.
- Muurinen Heta toim. (2009): Kaikella on hintansa Euroopan unionissa ja sen ulkopuolella. Plan Suomi Säätiö.
- Myllyniemi Sami toim. (2010): Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi Sami (2008): Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi Sami (2007): Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Neuvonen Markus (2008): Demokratiaa koulunpenkille. Opettajan opas demokratiakasvatukseen. Oikeusministeriö.
- Nieminen Hannu et al. (2005): Media ja demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma. Oikeusministeriön julkaisu 11/2005. <http://www.om.fi/34539.htm>.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.
- Oikeusministeriö: Kansanvalta.fi. Vaikuttajan tietopankki. <http://www.kansanvalta.fi>.
- Oikeusministeriö (2010): Lausuntoyhteenvedo äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä. ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”. Mietintöjä ja lausuntoja 5/2011. <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1290609779684>.
- Oikeusministeriö: Vaalit.fi. <http://www.vaalit.fi>.
- Opetushallitus: Käytäntöpaketti nuorten osallisuuteen. http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/kaytantopaketti_nuorten_osallisuuteen.
- Opetushallitus (2007): Lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus

- 2006. http://www.oph.fi/download/46998_oppkuntakartoitus_2006.pdf.
- Opetushallitus (2006): Perusopetuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus. http://www.oph.fi/download/47217_oppkunta.pdf.
- Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus: Ekovinkit. <http://www.kierratyskeskus.fi/ekovinkit>.
- Raittinen Virve (2002): Yhdistystoiminta – opas maahanmuuttajille. Vuonna 1997 ilmestynyt oppaan (käsikirjoitus Helvi Ollikainen) pohjalta uudistanut Virve Raittinen. Työministeriö. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C6A9D785F49E017AC22573A10047CF17/\\$file/yhdist_fin.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C6A9D785F49E017AC22573A10047CF17/$file/yhdist_fin.pdf).
- Salovaara Reija (2008): Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Stranius Leo & Laaksonen Lasse (2010): Verkkoaiuttamista 2010-luvulla. Selvitys verkossa pääosin tai kokonaan tapahtuvan yhdistystoiminnan mahdollistamisesta. http://www.kansalaisareena.fi/Verkkovaiuttamista_2010-luvulla.pdf.
- Suomen Lukiolaisten Liitto (2007): Edunvalvontaopas. <http://www.lukio.fi/edunvalvontaopas>.
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (2010): Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän asemastaan, elinoloistaan ja nuorisotyöstä 2010.
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry: Valtikka.fi. <http://www.valtikka.fi>.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Taloudellinen tiedotustoimisto (2010): Nuori, kuka käyttää ääntäsi? Valokeilassa huomisen vaikuttajat. Nuorisofoorumi 2010. TAT.
- Tammi Ari (2008): Vaikuttamistaidot.fi. <http://www.vaikuttamistaidot.fi>.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (2010): Kouluterveyskyselyn tulokset 2002–2010. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/4329AEAC-1FA0-47F2-A1AD-723CE92381B1/0/kokoaineisto_2010_pk.pdf.
- Tilastokeskus (2009): Kuntien käyttökustannukset ja -tuotot tehtävittäin vuonna 2009 (ilman kuntien liikelaitoksia). Excel-taulukko, tekijän hallussa.
- Valtion nuorisosiain neuvottelukunta (2011): Lasten ja nuorten osallistumisessa on puutteita - Euroopan neuvosto antoi Suomelle suosituksia. Tiedote 17.12.2010.
- Valtionvarainministeriö (2011): Kuntien peruspalveluiden arviointi 2010.
- Wikipedia (2011): Ekologinen jalanjälki. http://fi.wikipedia.org/wiki/Ekologinen_jalanj%C3%A4lki. Tulostettu 18.1.2011.
- Wikipedia (2011): Hiilijalanjälki. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Hiilijalanj%C3%A4lki>. Tulostettu 18.1.2011.
- Välikangas Anni (2009): Globaalin kuluttajan oppikirja. Reilun kaupan puolesta ry.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/sopimusteksti.

demokratiNyckeln

Lärarens guide till demokratifostran

DemokratiNyckeln erbjuder färdiga lektioner och funktionella tips för undervisningen i samhällsfrågor - nycklar till demokrati. Den uppmuntrar till diskussion och utforskande, till att bekanta sig med demokrati genom reflexion och handling.

Guiden är indelad i tio temakapitel. De handlar om inflytande i sådana sammanhang där eleverna ingår – skolan, kommunen och medborgarsamhället. Som redskap för påverkan behandlas röstande, konsumtion, webbplatsen Initiativkanalen.fi, medier och kultur. Dessutom granskas partier och en politiker skuggas. Första kapitlet är det viktigaste. Det är den grund som resten av materialet bygger på, och det är där elevernas påverkansprojekt startar.

Guiden riktar sig till lärare som undervisar elever i den grundläggande utbildningens årskurs nio och i andra stadiets skolor, särskilt till lärare i samhällsämnen.

<http://avain.valtikka.fi>

